

در عشق

(پیاده روی اربعین)

اینکه از پیاده روی اربعین

بماند که از پیاده روی اربعین

کامیاب است ای ذرات عالم

که با طبع نماند از آفتاب

باز این پرچم عظیم

بنی فاطمه است اعلا است

باز این پرچم عظیم

باز این پرچم عظیم

در مسیر عشق (پیاده روی اربعین)

تهیه کننده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)

نویسنده:	سیدرضی سیدنژاد
ناظر علمی:	ابوالقاسم بخشیان
ناظر نهایی:	حمید نگارش
ناظر سازمانی:	علی حمیدی
سرپرستار:	حسین قاسم حمزه
ویراستار:	حسن نوروزی
وآپایش نهایی:	عبدالرحمن حیاتی اصل

ناشر:	زمزم هدایت
صفحه آرا:	روح الله جلالی
طراح جلد:	رضا پارسای
ناظر چاپ:	محسن مصباح فر

چاپ:	مرکز چاپ سیاه
نوبت:	اول / ۱۴۰۱
شمارگان:	۲۰۰۰

آدرس: قم، خیابان شهیدان فاطمی (دور شهر)،
نیش کوچه ۳، پلاک ۸۱
تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۳۰۷۳۵ / همراه: ۰۹۱۲ ۲۵۳ ۲۸ ۸۷

حقوق مادی و معنوی چاپ و نشر
برای انتشارات زمزم هدایت محفوظ است.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
سنت پیاده‌روی اربعین	۱۳
الف) تاریخچه و قدمت پیاده‌روی اربعین	۱۳
ب) سیرهٔ علما و بزرگان دین در پیاده‌روی اربعین	۱۸
پ) اهمیت و فضیلت پیاده‌روی اربعین.....	۲۹
آثار و کارکردهای پیاده‌روی اربعین	۳۵
الف) آثار و برکات فردی	۳۶
ب) آثار و برکات اجتماعی.....	۳۸
پ) آثار و برکات جهانی.....	۳۹
ت) نشر معارف و احکام دین	۴۰
ث) ارتقای معنویت.....	۴۲
ج) تعظیم شعائر الهی	۴۴
چ) تبلور عشق و مودت به اهل بیت (ع).....	۴۷
ح) زنده نگه‌داشتن نهضت حسینی	۵۱
خ) ترویج و تبلیغ ارزش‌های دینی	۵۵
د) نماد شور و شعور حسینی امت اسلام	۵۶
ذ) تقویت هویت شیعی	۵۸

- ۶۰..... (ر) تقویت روحیه مقاومت و ایستادگی
- ۶۳..... (ز) تقویت ولایت‌مداری
- ۶۴..... (ژ) ایجاد وحدت و همبستگی دینی
- س) انعکاس اقتدار و قدرت امت اسلامی و مایه اعزاز
 ۶۷..... ملت اسلامی
- ش) استکبارستیزی و مبارزه با دشمنان دین ۷۰
- ص) بیداری امت اسلام و قیام‌های حق طلبانه ... ۷۲
- ض) فرصت تحقق بخشی به جهاد تبیین ۷۴
- ط) زمینه‌ساز شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی ۸۰
- ظ) زمینه‌ساز ظهور ۸۲
- ع) شکل‌گیری نظام رفتار و سبک زندگی اسلامی ۸۵
- الزامات پیاده‌روی اربعین ۸۹**
- الف) معرفت و بصیرت ۸۹
- ب) رعایت تعالیم دین ۹۳
- پ) رعایت آداب زیارت ۹۸
- ت) نظافت و پاکیزگی ۱۰۳
- ث) ایجاد مزاحمت نکردن برای دیگر زائران ۱۰۶
- ج) رعایت آداب میهمانی ۱۰۷
- چ) اجتناب از گناه و تخلف از شرع ۱۱۰
- ح) پایبندی به قانون و مقررات ۱۱۱
- خ) رعایت الگوی مصرف و پرهیز از اسراف ۱۱۳
- افتخارات و رکوردهای پیاده‌روی اربعین ۱۱۷**

- الف) بزرگ‌ترین گردهمایی سالانه جهان ۱۱۹
- ب) طولانی‌ترین راهپیمایی جهان ۱۲۱
- پ) بزرگ‌ترین مراسم اطعام در دنیا ۱۲۳
- ت) بزرگ‌ترین نماز جماعت جهان ۱۲۴
- ث) بزرگ‌ترین مجمع کار داوطلبانه در دنیا ۱۲۵
- ج) متکثرترین آیین مذهبی جهان ۱۲۷
- چ) سانسور شده‌ترین مراسم بزرگ دنیا ۱۲۷
- ح) برگزاری در متشنج‌ترین ژئوپلیتیک جهان ... ۱۳۰
- آسیب‌شناسی پیاده‌روی اربعین ۱۳۳**
- الف) قشری‌گرایی و سطحی‌گرایی ۱۳۴
- ب) غفلت از اهداف و کارکردهای اربعین ۱۳۵
- پ) تبدیل شدن به عادت ۱۳۶
- ت) خرافه‌گرایی ۱۳۷
- ث) دامن‌زدن به اختلافات قومی و مذهبی ۱۳۹
- ج) دور شدن از ساده‌زیستی و پیدایش انگیزه‌های
مادی ۱۴۲
- چ) فردگرایی و کم‌رنگ شدن نگاه جمعی ۱۴۴
- ح) آسیب‌های دیگر ۱۴۵
- جاماندگان از پیاده‌روی اربعین ۱۴۷**
- کتابنامه ۱۵۷**

پیشگفتار

نهضت حسینی از ابعاد گوناگون می‌تواند بررسی شود. بررسی وضعیت سیاسی اجتماعی آن روز و موشکافی جریانات بسترساز قیام، نقش آفرینی بی‌نظیر سالار شهیدان حضرت امام حسین علیه السلام، وفاداری یاران، نقش اهل بیت علیهم السلام پس از شهادت، تأثیرگذاری امام سجاد علیه السلام و زینب کبری علیها السلام در تداوم نهضت، الگو گشتن آن در مسیر حرکت تاریخ و ده‌ها موضوع دیگر ذهن و اندیشه پژوهشگران را به خود مشغول ساخته و از دیرباز تاکنون هر کسی به فراخور درک و برداشت خود مطالبی را گرد آورده و به تحلیل مسائل پرداخته است.

آنچه می‌توان راز زیارت اربعین امام حسین علیه السلام در کربلا دانست، نقش این روز در تداوم قیام حسینی است. شواهد خارجی و نحوه برخورد

شیعیان با این روز نیز همین را تأیید می‌کند. اینکه ائمه علیهم‌السلام عمل جابر را تحسین کردند و بنابر نقل مشهور خود اهل بیت علیهم‌السلام در اربعین به زیارت امام حسین علیه‌السلام رفتند و اینکه زیارت‌نامه مخصوص اربعین از امام صادق علیه‌السلام وارد شده است، همه نشان از جایگاه ویژه اربعین در ماندگاری واقعه عاشورا دارد.

کتاب پیش‌رو با عنوان «در مسیر عشق»، شامل مباحثی از جمله: سنت پیاده‌روی اربعین، سیره علما و بزرگان، و آثار و کارکردها و الزامات این سنت حسنه است. مقام معظم رهبری دام‌ظله‌ه در این خصوص فرموده است: «شروع جاذبه مغناطیسی حسینی، در روز اربعین است.»^۱

پیشنهادها و تجربیات مربیان ارجمند و متربّیان گرامی راه‌گشا و مشوق ما در رفع کاستی‌های متون آموزشی خواهد بود. از این‌رو، از همه خوانندگان ارجمند تقاضا داریم آرای

۱. بیانات امام خامنه‌ای دام‌ظله‌ه در دیدار با بسیجیان، ۱۳۹۵/۹/۳، دسترسی

ارزشمند خود را دربارهٔ این کتاب، به آدرس پست الکترونیکی (سراج اندیشه) ارسال کنند تا در چاپ‌های بعدی استفاده شود.

در پایان، لازم می‌دانیم از نویسندهٔ محترم متن حاضر، حجت‌الاسلام سیدرضی سیدنژاد، و ناظر علمی آن جناب آقای ابوالقاسم بخشیان و رئیس محترم پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام حجت‌الاسلام والمسلمین حمید نگارش؛ و دیگر متولیان تهیهٔ این اثر، صمیمانه تشکر کرده و توفیقات روزافزون ایشان را از خداوند متعال مسئلت نماییم.

ادارهٔ برنامه‌ریزی، ارزشیابی

و تهیهٔ متون آموزشی

سنت

پیاده روی اربعین

الف) تاریخچه و قدمت پیاده روی اربعین

زیارت با پای پیاده، به نحوی تعظیم شعائر و بزرگداشت نشانه‌های مقدس است که اختصاص به زمان و دین خاصی نداشته و ندارد؛ از اولین انسان روی زمین، آدم ابوالبشر علیه السلام، که با پای پیاده بیش از هزار بار به زیارت خانه خدا رفت^۱ تا آتشکده‌ای که زردشتیان برای زیارت آن، پای پیاده به مدائن می‌رفتند^۲ تا قیصر روم که به

۱. محمد بن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه

آل‌البیت علیهم السلام، ۱۴۰۹ق، ج ۱۱، ص ۱۳۲.

۲. محمد کاظم موسوی بجنوردی، دانشنامه ایران، تهران، مرکز

دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۹۴، ج ۲، ص ۳۹: «ابن

خردادبه درباره شیز می‌گوید: آتشکده آذربجنس (آذر

گشنسپ) در آنجا بوده است و این آتشکده نزد مجوسان

گران قدر بود و هرگاه کسی از ایشان به شاهی می‌رسید، از

مدائن پیاده به زیارت آن می‌رفت.»

شکرانه پیروزی خود بر امپراتوری حریف، از قسطنطنیه به سوی بیت المقدس رهسپار شد.^۱

در دین مقدس اسلام نیز زیارت با پای پیاده از بهترین اعمال و محبوب ترین اسباب تقرب به خدای متعال شمرده شده است. امام صادق علیه السلام می فرماید: «ما عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَشَدَّ مِنَ الْمَشْيِ وَلَا أَفْضَلَ؛^۲ خداوند متعال به کاری بالاتر و پرفضیلت تر از پیاده روی عبادت نشده است.»

حضرت در بیانی دیگر، محبوب ترین وسیله تقرب به خدای متعال را زیارت خانه او با پای پیاده دانسته و می فرمایند: «یک حج با پای پیاده، برابر با هفتاد حج سواره است.»^۳

رفتن به زیارت تمام معصومان علیهم السلام با پای پیاده مورد تأکید اولیای دین بوده و اختصاصی به

۱. جعفر سبحانی، فروغ ابدیت، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۹، ص ۶۹۶.

۲. محمد بن حسن حر عاملی، همان، ج ۱۱، ص ۷۸.

۳. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، من لایحضره الفقیه، تصحیح علی اکبر غفاری، قم، اسلامی، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۵۳.

پیاده روی برای زیارت سیدالشهدا علیه السلام ندارد. امام صادق علیه السلام درباره تشریف به زیارت امیرالمؤمنین علیه السلام با پای پیاده می فرماید:

مَنْ زَارَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام مَاشِيًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَجَّةً وَ عُمْرَةً فَإِنْ رَجَعَ مَاشِيًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَجَّتَيْنِ وَ عُمْرَتَيْنِ.^۱

هر کسی پیاده به زیارت امیرالمؤمنین علیه السلام برود، برای هر قدمی، خداوند یک حج و یک عمره می نویسد و اگر پیاده بازگردد، خداوند برای هر قدم، دو حج و دو عمره برایش می نویسد.

سنت زیارت پیاده از زمان ائمه اطهار علیهم السلام مرسوم بوده است. در منابع نقل شده است امام حسن مجتبی علیه السلام ۲۵ مرتبه از مدینه با پای پیاده به زیارت خانه خدا رفتند^۲ و حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام نیز ۲۵ بار پیاده به حج رفتند.^۳ شیخ مفید تصریح می کند که امام سجاد علیه السلام با پای پیاده

۱. محمد بن حسن حر عاملی، همان، ج ۱۴، ص ۳۸۰.

۲. همان، ج ۱۱، ص ۷۸.

۳. محمد بن علی بن شهر آشوب، مناقب آل ابیطالب علیهم السلام، قم،

علامه، ۱۳۷۹ ق، ج ۴، ص ۱۴.

به حج مشرف می‌شدند، به طوری که از مکه تا مدینه، ۲۰ روز طول می‌کشید.^۱

پیاده‌روی و زیارت حرم مطهر امام حسین علیه السلام در روز اربعین نیز ریشه‌ای تاریخی و عمیق دارد. جابر بن عبدالله انصاری و عطیة عوفی پس از واقعه عاشورا در محرم سال ۶۱ هجری با پای پیاده از مدینه حرکت کردند و در صبح اولین اربعینی که از شهادت حضرت سیدالشهدا علیه السلام می‌گذشت به کربلا رسیدند و قبر مطهر امام حسین علیه السلام را زیارت کردند و از آنجا زیارت اربعین با پای پیاده آغاز شد. شهید محراب آیت‌الله قاضی طباطبایی راهپیمایی اربعین را سنت و رفتار مداوم شیعیان از زمان ائمه علیهم السلام دانسته و تأکید می‌کند این سنت حسنه در سال‌های حضور ائمه معصومین علیهم السلام با وجود حکومت‌های سفاک و خون‌ریز اموی نیز انجام می‌شده است.^۲

۱. محمد بن محمد مفید، الإرشاد فی معرفة حجج الله علی

العباد، قم، کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق، ج ۲، ص ۱۴۴.

۲. سید محمد علی قاضی طباطبایی، تحقیق درباره اول اربعین

حضرت سیدالشهدا علیه السلام، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی، ۱۳۸۵، ص ۳۵.

حکومت عباسیان به کسانی که می خواستند به زیارت امام حسین علیه السلام بروند گفته می شد که باید یکی از اعضای بدنشان را مالیات بدهند.^۱ نقل شده است بعضی سالها افرادی می آمدند که دو دستشان قطع شده بود. عده ای از زائران سیدالشهدا علیه السلام در زمان خلفای بنی امیه، بنی عباس و دیگران به خانه های خود برنگشتند و هیچ خبری از آنها نشد و به دست عمال سلاطین در راه زیارت شهید شدند.

مرحوم شیخ عباس قمی در کتاب نفس المهموم می نویسد:

متوکل عباسی دستور داد قبر مطهر سیدالشهدا علیه السلام را خراب کردند و شخم زدند و به آب بستند و همچنین دستور داده بود که هیچ کس به زیارت امام نرود و هر کس به زیارت برود مجازات می شود.^۲

۱. متوکل عباسی پاسگاهی در نزدیکی کربلا زده و به افراد خویش فرمان داده بود هر کس که قصد زیارت امام حسین علیه السلام را داشت، بکشند. به امر متوکل هفده بار قبر امام حسین علیه السلام را تخریب کردند (محمداقصر مجلسی، بحار الأنوار، بیروت، دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق، ج ۴۵، ص ۴۰۴ و ۴۱۰).

۲. شیخ عباس قمی، ترجمه نفس المهموم (در کربلا چه گذشت)، قم، جمکران، ۱۳۸۵، ص ۸۸۹.

با وجود این مشکلات و دشمنی‌ها، شیعیان و عاشقان اباعبدالله علیه السلام این سنت حسنه را زنده نگه داشتند و اجازه ندادند زیارت و پیاده‌روی اربعین تعطیل شود و به اصطلاح زمین بخورد.

ب) سیرهٔ علما و بزرگان دین در پیاده‌روی اربعین
 علما و بزرگان نیز به تاسی از ائمهٔ اطهار علیهم السلام نه تنها از مبلغان و مروجان سنت پیاده‌روی اربعین بودند، خود از پیش‌گامان و اهتمام‌کنندگان به زیارت با پای پیاده بودند. بیشتر استادان و حتی مراجع تقلید، از گذشته تاکنون در مراسم پیاده‌روی و زیارت اربعین شرکت می‌کنند. مرحوم محدث نوری (۱۲۵۴-۱۳۲۰ق) مؤلف کتاب مستدرک الوسائل، مرحوم سید محسن امین عاملی (م ۱۳۳۱ق) مؤلف کتاب اعیان الشیعه، شیخ محمد حسین غروی اصفهانی (م ۱۳۲۱ق) و میرزای نائینی (م ۱۳۱۵ق) از عالمانی هستند که در این مراسم شرکت کرده‌اند.^۱ دربارهٔ مرحوم میرزا حسین نوری (معروف به محدث نوری)

۱. جواد محدثی، فرهنگ زیارت، قم، مشعر، ۱۳۹۱، ص ۲۵۰.

وارد شده است که همراه سی نفر از دوستان و شاگردانش در عید قربان به مدت سه روز از نجف تا کربلا پیاده‌روی کردند. وی اهتمام بسیاری به این امر مهم داشت و هر سال در روز عید قربان همراه جمعی از زائران امام حسین علیه السلام از نجف تا کربلا پیاده‌روی می‌کرد. مرحوم شیخ آقابزرگ تهرانی که از نزدیک شاهد تلاش استادش بوده، می‌نویسد:

استاد ما چون وضع را بدین منوال دید، به این شیوه خدایسندانه (پیاده‌روی) همت گماشت و به آن ملتزم شد و در عید اضحی برای حمل اثاث و بار سفر، حیوان کرایه می‌کرد، ولی خود و یارانش پیاده راه می‌رفتند و او به دلیل ضعف مزاج، نمی‌توانست مسافت بین نجف و کربلا را با گذراندن یک شب طی کند؛ همان‌طور که رسم چنین بود؛ بنابراین سه شب در راه بودند و بر اثر این اقدام، در سال‌های بعد، رغبت مردم و صالحان به این موضوع بیشتر شد و دیگر عار محسوب نمی‌شد؛ به‌طوری‌که در برخی سال‌ها، تعداد چادرها

و خیمه‌های راهپیمایان به سی عدد می‌رسید و هر چادر به بیست تا سی نفر تعلق داشت و به این ترتیب، این سنت حسنه دوباره مرسوم شد و رونق گرفت.^۱

مرحوم سید محسن امین عاملی، صاحب اعیان الشیعه، در این باره می‌نویسد:

به مدت ده سال و نیم که در نجف بودم، زیارت‌های مخصوص عاشورا، عید قربان و غدیر و عرفه و اربعین را همواره انجام می‌دادم، مگر اندکی. پیش از سفر، نزد طلبکاران در بازار می‌رفتم و از آن‌ها حلالیت می‌طلبیدم و به پیاده‌روی در زیارت، علاقه داشتم. نخست برایم سخت بود و بعد با تجربه دریافتم که آسان است. در این سفر، جمعی از طلاب جبل عامل و نجف و دیگران به من ملحق می‌شدند و از من پیروی می‌کردند. من بارها پیاده به زیارت کربلا و امام حسین علیه السلام رفتم.^۲

۱. رضا مختاری، سیمای فرزندان، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۴، ص ۱۹۳.

۲. سید محسن امین، اعیان الشیعه، بیروت، دارالتعارف للمطبوعات، ۱۴۰۶ ق، ج ۱۰، ص ۳۵۹.

غالب علمای معاصر نیز در سفر پیاده کربلا شرکت می‌کردند. برای نمونه، نقل شده است مرحوم آخوند خراسانی همراه اصحاب خود با پای پیاده به زیارت کربلا مشرف می‌شدند. میرزا جواد آقا ملکی تبریزی، از مراجع عالی‌قدر جهان تشیع، بارها با پای پیاده از عتبه علوی رهسپار عتبه حسینی شده بود. ایشان درباره مراقبه و بزرگداشت روز اربعین حسینی می‌فرماید:

به هرروی، بر مراقبه‌کننده لازم است که بیستم صفر (اربعین) را برای خود روز حزن و ماتم قرار داده، بکوشد که امام شهید را در مزار حضرتش علیه السلام زیارت کند، هر چند تنها یک بار در تمام عمرش باشد؛ چنان‌که حدیث شریف، علامت‌های مؤمن را پنج امر ذکر کرده است: ۵۱ رکعت نماز در شبانه‌روز، زیارت اربعین، انگشت در دست راست کردن، پیشانی بر خاک گذاشتن و بلند «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» گفتن در نمازها و اگر آمدن به کنار قبر شریف امکان نداشت، از هر مکانی که باشد می‌تواند او را

زیارت کند. بعد از دیدن این روایت باید خود را مقید به عمل به آن کرده و عمل به آن را برای خود چیزی بیش از مستحب بداند.^۱

علامه امینی، صاحب کتاب ارزشمند الغدير، از دیگر بزرگانی است که در زیارت‌هایی که به کربلای معلی داشته است، بارها مسیر بین نجف و کربلا را با پای پیاده پیموده است. ایشان وقتی به نزدیکی کربلا می‌رسید، حالش منقلب می‌شد و قطرات اشک از چشمانش جاری می‌شد.^۲

از دیگر شخصیت‌ها که حضورش در پیاده‌روی اربعین زبانزد همگان بود، حضور آیت‌الله العظمی سیدمحمود شاهرودی رحمته‌الله بود.^۳

۱. میرزا جواد ملکی تبریزی، المراقبات، قم، اخلاق، ۱۳۸۵، ص ۶۲-۶۳.

۲. مهدی لطفی، علامه امینی جرعه‌نوش غدیر، قم، انصاری، ۱۳۸۰، ص ۴۰.

۳. آیت‌الله سیدمحمود حسینی شاهرودی رحمته‌الله مرجع تقلید شیعه ساکن نجف و از شاگردان میرزای نایینی و آقاضیاء عراقی بود و پس از سیدابوالحسن اصفهانی به مرجعیت رسید.

معروف است که ایشان در این مراسم، نخست با پای پیاده از نجف خارج می‌شد و به سوی کربلا حرکت می‌کرد و سپس دیگر آقایان، استادان و طلاب هم به دنبال وی به راه می‌افتادند و وقتی مراسم زیارت تمام می‌شد، بیشتر زائران از کربلا سوار وسیله نقلیه می‌شدند و به نجف بازمی‌گشتند، اما آیت‌الله شاهرودی در بازگشت هم پیاده به نجف بازمی‌گشت. گفته شده است که این مرجع بزرگ چهل سفر با پای پیاده به زیارت امام حسین علیه السلام مشرف شده است.^۱

آیت‌الله حاج‌آقا مصطفی خمینی، فرزند بنیان‌گذار نظام اسلامی، نیز از عالمان و استادان نجف بود که همواره در مراسم پیاده‌روی حضوری پیوسته و جدی داشت. ایشان مقید بود که در تمام ایام زیارت‌های مخصوص امام حسین علیه السلام (اول و نیمه رجب، نیمه شعبان، عرفه و به خصوص اربعین) پیاده از نجف به کربلا برود و در میان راه، گاهی کف پایش تاول

۱. ر.ک. <https://newsin.ir>، کد خبر، ۵۲۹۹۲۹۸، ۱۴۰۰/۷/۳.

می‌زد و زخمی می‌شد، ولی بازهم با شور و شوق تمام، به راه خود ادامه می‌داد و اصرار دوستان را برای سوارشدن به وسیلهٔ نقلیه، حتی در قسمتی از راه نمی‌پذیرفت و چون نزدیک کربلا می‌رسید و نگاهش به گنبد و گلدسته‌های حرم امام حسین علیه السلام و پرچم سرخ‌رنگ آن می‌افتاد، بی‌اختیار اشک از چشمانش سرازیر می‌شد و مصیبت اهل بیت علیهم السلام را زمزمه می‌کرد و به سر و سینه می‌زد و عزاداری و نوحه‌سرایی می‌کرد.^۱

آیت‌الله مکارم شیرازی از مراجع فعلی، که در دوران طلبگی مدتی در نجف اشرف ساکن بود، دو بار توفیق پیاده‌روی از نجف تا کربلا را داشته و با پای برهنه از مسیر شط که حدود بیست کیلومتر طولانی‌تر از مسیر کنونی است به زیارت اباعبدالله الحسین علیه السلام مشرف شده است. ایشان در بیان خاطره‌ای از پیاده‌روی اربعین می‌فرماید:

۱. محمدحسن رحیمیان، حدیث رویش (خاطرات و یادداشت‌ها)، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۲، ص ۱۴۹.

وقتی در نجف بودیم و درس می‌خواندیم، طلاب در ایام خاصی، اربعین یا غیر اربعین، پیاده به کربلا می‌رفتند که در این میان علما و مراجع هم بودند. بنده نیز دو بار موفق شدم در پیاده‌روی از نجف تا کربلا شرکت کنم، اما در آن روزگار، دسته‌های کوچکی پیاده‌روی می‌کردند. نصف راه قبل از ظهر و نصف راه را بعد از ظهر در طول سه روز طی می‌کردیم؛ لذا سه روز و دو شب در راه بودیم و شب‌ها در مضیقه‌های شیعیان فرات (الفرات الأوسط) که سالنی ساده برای پذیرایی از زائران حسینی داشتند، استراحت می‌کردیم. امروزه مردم از جاده‌ای که از میان بیابان عبور می‌کند، حرکت می‌کنند، ولی در گذشته نمی‌توانستیم از آنجا برویم، چون بیهوده بود، کسی نبود و نفرات کم بود و شب جایی برای ماندن نداشتیم؛ لذا ما از نجف می‌آمدیم کوفه؛ کوفه کنار شط است. از کنار شط می‌رفتیم به سوی کربلا؛ یعنی یک نیم‌دایره تقریباً طی می‌کردیم. در یکی از سفرها که پیاده عازم کربلا بودیم، ظهر

اتراق کردیم. در بین راه، چند تا از جوان‌های عرب، مال یکی از مضیف‌ها آمدند به ما پیشنهاد کردند امشب را اینجا باشید. گفتیم: تازه راه افتادیم، تا شب خیلی وقت هست، باید برویم. گفت: علاج ندارد، باید بمانید. از او اصرار و از ما انکار، یک وقت دیدیم خنجر کشید که باید پیش ما بمانید! یعنی این قدر علاقه به زوار داشتند! من گفتم: قول می‌دهیم از طرف شما زیارت کنیم؛ بنابراین اجازه مرخصی ما را بدهید. خلاصه، راضی شدند و اجازه مرخصی دادند و حرکت کردیم.^۱

امام موسی صدر، رهبر شیعیان لبنان که در شهریور ۱۳۵۷ به دست صهیونیست‌ها ربوده و ناپدید شد، یکی از شیفتگان مراسم پیاده‌روی از نجف به کربلا بود. مرحوم آیت‌الله سید محمدعلی موحد ابطحی، از عالمان بزرگ اصفهان که در نجف با امام موسی صدر هم‌بحث بود، می‌گوید:

1. www.hawzahnews.com.

وقتی که امام موسی صدر همراه ما با پای پیاده از نجف به کربلا می‌رفت، در این سفر، حضوری عاشقانه داشت و در وقت دعا و زیارت عاشورا، از همه باحال‌تر بود و هنگام گریه، چشمانش از شدت گریه سرخ می‌شد و وقتی نوبت ذکر مصیبت و خواندن اشعار و نوحه‌سرایی به او می‌رسید، با حال جان‌کاهی در مصیبت اهل بیت علیهم‌السلام اشعار فارسی و عربی فصیحی می‌خواند و هنگام کار و حمل اثاثیه سفر، وی بیش از همه کار می‌کرد و هنگام شوخی و مزاح، مزاح‌هایی بیان می‌کرد که بُعد علمی و اخلاقی جالبی داشت.^۱

سید آزادگان مرحوم حجت‌الاسلام سیدعلی اکبر ابوترابی را می‌توان به‌نوعی رکورددار پیاده‌روی نجف تا کربلا معرفی کرد. ایشان بیش از صد مرتبه این مسیر را پیاده پیموده بود. عشق و علاقه فراوان وی به حدی بود که پس از آزادی از زندان رژیم بعث عراق، باوجود بسته‌بودن مرز

۱. عبدالرحیم اباذری، امام موسی صدر امید محرومان، تهران، جوانه رشد، ۱۳۸۱، ص ۱۷۶-۱۷۸.

کربلا در سال ۱۳۷۲ برای نخستین بار در مرز خسروی مراسم قرائت دعای عرفه را برگزار کرد. وی به نیت بازشدن راه کربلا و پیمودن مسیر زیارت، از تنگه مرصاد تا مرز خسروی را به مدت سه روز پیاده طی کرد.^۱

علاوه بر بزرگان و مراجع عظام تقلید، طلاب و روحانیان نیز به عشق سیدالشهدا علیه السلام پیاده به زیارت سیدالشهدا علیه السلام می رفتند. پیاده روی اربعین چنان بین روحانیان ساکن نجف اشرف رواج پیدا کرده بود که بیشتر طلاب بارها مسیر این شهر تا بارگاه امام حسین علیه السلام را پیاده می پیمودند و حتی در غیر اربعین و عرفه نیز گروه‌هایی به سمت کربلا حرکت می کردند. در خود کشور عراق نیز از سال‌ها پیش چنین رسم بوده است که هیئت‌ها، دسته‌ها و کاروان‌ها در ایام خاصی از بصره، بغداد و عمدتاً از نجف برای زیارت کربلا پیاده حرکت می کنند. این پیاده روی در ایام زیارتی خاص مثل نیمه شعبان، اول رجب و ایام عاشورا

۱. ر.ک. حامد طالبی، پیاده روی اربعین رسانه شیعه، تهران،

سروش، ۱۴۰۰، ص ۱۶-۱۸.

بیشتر مرسوم بوده است، اما اوج شکوه آن در اربعین حسینی رقم می‌خورد که در این سنت حسنه، علمای بزرگ نیز شرکت می‌کنند.

پ) اهمیت و فضیلت پیاده‌روی اربعین

زیارت امام حسین علیه السلام به هر شکل و با هر وسیله‌ای که باشد برای انسان ارزشمند و لذت‌بخش است. حال اگر پیاده باشد ثوابش بیشتر و ارزش آن هم بالاتر است؛ چراکه زائر به این وسیله عشق و ارادت خود را بیشتر نشان می‌دهد. مرحوم فاضل دربندی در اشاره به این حقیقت و در بیان فضیلت پیاده‌روی اربعین می‌نویسد:

این پیاده‌بودن، یا به جهت فقیربودن زائر است که نشان می‌دهد این زیارت برخاسته از شوق و محبت است یا به جهت آن است که زائر خود را در برابر سلطان اقلیم جوانمردی و خورشید سپهر عصمت و شهادت کوچک می‌شمارد و در راه او رنج سفر پیاده را بر خود هموار می‌کند و هردو ارزشمند است.^۱

۱. فاضل دربندی، اسرارالشهاده، قم، طوبای محبت، ۱۳۹۷،

در منابع دینی برای زیارت سیدالشهدا علیه السلام با پای پیاده ثواب بیشتری ذکر شده است که همه آن‌ها به نوعی می‌تواند مؤید پیاده‌روی اربعین و نیز موضوعیت داشتن زیارت با پای پیاده باشد که در اینجا از باب نمونه، به چند مورد اشاره می‌کنیم:

۱. قدامة بن مالک از امام صادق علیه السلام نقل

می‌کند که حضرت فرمود:

مَنْ زَارَ الْحُسَيْنَ مُحْتَسِبًا لَا أَشْرًا وَلَا بَطْرًا وَلَا رِيَاءً وَلَا سُمْعَةً مُحْصَتًا عَنْهُ ذُنُوبُهُ كَمَا يَمْحُصُ الثَّوْبُ بِالْمَاءِ فَلَا يَبْقَى عَلَيْهِ دَنَسٌ وَ يَكْتَبُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حِجَّةٌ وَ كُلُّ مَا رَفَعَ قَدَمًا عُمْرَةً.^۱

کسی که حسین را برای رضای خدا زیارت کند نه برای خوش‌گذرانی و تفریح و نه برای کسب شهرت و فخرفروشی، گناهانش فرو می‌ریزد، همان‌طور که لباس در آب شسته شده و پاک می‌شود و در نتیجه هیچ آلودگی بر او باقی نمی‌ماند و با هر گامی که بر

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، کامل‌الزیارات، ترجمه محمدجواد

ذهنی تهرانی، تهران، پیام حق، ۱۳۷۷، ص ۱۴۴.

زمین می گذارد حجّی برایش نوشته می شود و با هر قدمی که برمی دارد، عمره ای برایش ثبت می شود.

۲. ابوصامت از امام صادق علیه السلام نقل می کند:

مَنْ أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام مَاشِيًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَمَا عَنْهُ أَلْفَ سَيِّئَةٍ وَرَفَعَ لَهُ أَلْفَ دَرَجَةٍ فَإِذَا أَتَيْتَ الْفُرَاتَ فَاغْتَسِلْ وَعَلَّقْ نَعْلَيْكَ وَامْشِ حَافِيًا وَامْشِ مَشَى الْعَبْدِ الذَّلِيلِ.^۱

هرکسی پیاده به زیارت قبر حسین علیه السلام برود، خداوند برای هر قدمی هزار حسنه نوشته و هزار گناه از او پاک می کند و رتبه اش هزار درجه بالا می رود. پس هرگاه به فرات رسیدی غسل کن و کفش هایت را درآور و پابرهنه راه برو، آن گونه که عبد ذلیل راه می رود.

۳. از حسین بن ثویر نقل شده که امام صادق علیه السلام

فرمود:

يَا حُسَيْنُ إِنَّهُ مَنْ خَرَجَ مِنْ مَنْزِلِهِ يُرِيدُ زِيَارَةَ قَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام إِنْ كَانَ مَاشِيًا كُتِبَتْ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ

حَسَنَةً وَ مُحِي عَنْهُ سَيِّئَةٌ وَإِنْ كَانَ رَاكِباً
 كَتَبَتْ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةً وَ حُطَّ بِهَا عَنْهُ
 سَيِّئَةٌ حَتَّى إِذَا صَارَ فِي الْخَيْرِ كَتَبَهُ اللَّهُ مِنْ
 الْمُقَدَّرِينَ الْمُنْجِحِينَ حَتَّى إِذَا قَضَى مَنَاسِكَهُ
 كَتَبَهُ اللَّهُ مِنَ الْفَائِزِينَ.^۱

ای حسین! به درستی که هر کسی از خانه اش
 به قصد زیارت قبر حسین بن علی علیه السلام خارج
 شود، اگر پیاده باشد، با هر قدمی حسنه‌ای
 برایش نوشته شده و گناهی از او پاک می‌شود
 و اگر سواره باشد، با هر قدمی حسنه‌ای
 برایش نوشته شده و به واسطه آن گام، گناهی
 از او کنار گذاشته می‌شود تا به درب حائر
 حسینی برسد که در این صورت خداوند نام او را
 در جمله رستگاران و نجات‌یافتگان ثبت
 می‌کند و زمانی که آداب زیارت و اعمالش را به
 پایان برساند، خداوند نام او را در زمره برندگان
 می‌نویسد.

۴. بشیر دَهان می‌گوید: در پایان یک
 گفت‌وگوی طولانی که با امام صادق علیه السلام داشتم،
 ایشان به من فرمود:

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۹۸، ص ۲۸.

وَيَحْكُ يَا بَشِيرُ إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا آتَاهُ عَارِفًا بِحَقِّهِ
وَ اغْتَسَلَ فِي الْفِرَاتِ كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَجَّةٌ
وَ عُمْرَةٌ مَبْرُورَاتٌ مُتَقَبَّلَاتٌ وَ غَزْوَةٌ مَعَ نَبِيِّ أَوْ
إِمَامٍ عَادِلٍ.^۱

ای بشیر! به درستی که مؤمن زمانی که به
زیارت حسین بن علی علیه السلام بیاید، در حالی که
حَقِّش را بشناسد و (پیش از زیارت) در
فرات غُسل کند، به ازای هر قدمی، حج و
عمره ای مقبول و یک جهاد در رکاب پیامبر
یا امام عادل برایش نوشته می شود.

۵. ابن مشکان از امام صادق علیه السلام نقل می کند که

حضرت فرمود:

مَنْ زَارَ الْحُسَيْنَ علیه السلام مِنْ شِيعَتِنَا لَمْ يَزِجْ حَتَّى
يُغْفَرَ لَهُ كُلُّ ذَنْبٍ وَ يُكْتَبَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ خَطَايَا
وَ كُلُّ يَدٍ رَفَعَتْهَا دَابَّتْهُ أَلْفُ حَسَنَةٍ وَ مُحِيَ عَنْهُ
أَلْفُ سَيِّئَةٍ وَ يُرْفَعُ لَهُ أَلْفُ دَرَجَةٍ.^۲

هر که از شیعیان ما حسین علیه السلام را زیارت کند،
باز نمی گردد مگر اینکه همه گناهانش

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۴۳؛ حسین بن
محمد تقی نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل،
قم، مؤسسة آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۸ ق، ج ۱۰، ص ۲۹۸.

۲. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۴۳.

بخشیده می‌شود و به‌ازای هر قدمی که برمی‌دارد و هر دستی که به‌سوی آسمان برای راندن اسب بالا می‌برد، برایش هزار حسنه نوشته می‌شود و هزار گناهش پاک می‌شود و هزار درجه بالا می‌رود.

۶. امام صادق علیه السلام در بیانی می‌فرماید:

مَنْ أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام مَا شِئاً كَتَبَ اللَّهُ لَهُ
بِكُلِّ خُطْوَةٍ وَ بِكُلِّ قَدَمٍ يَرْفَعُهَا وَ يَضَعُهَا عِشْقَ
رَقَبَةٍ مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ.^۱

کسی که پیاده به زیارت قبر حسین علیه السلام برود، خداوند متعال به هر گامی که برداشته و به هر قدمی که از زمین بلند کرده و بر آن نهاده، ثواب آزاد کردن بنده‌ای از اولاد حضرت اسماعیل را می‌دهد.

۱. محمد بن حسن حر عاملی، همان، ج ۱۴، ص ۴۴۱.

آثار و کارکردهای پیاده‌روی اربعین

پاسداشت اربعین در دوره‌های تاریخی، به‌ویژه در دوره معاصر که به یک گردهمایی بی‌نظیر جهانی تبدیل شده است، منشأ برکات و آثار فراوانی است که توجه به آن‌ها ضرورت ترویج و گسترش این فرهنگ را بیش‌ازپیش روشن می‌سازد. امروز اربعین فقط نماد یادآوری چهل‌مین روز شهادت سید و سالار شهیدان نیست، بلکه اربعین تبلور عشق و مودت به اهل‌بیت علیهم‌السلام، تابلوی منعکس‌کننده ارزش‌های دینی و انسانی و بزرگ‌ترین حماسه سیاسی امت اسلام علیه جبهه باطل است. به همین دلیل، دشمنان که رونق آن را به زیان اهداف و آمال نامشروع استکباری و استثمارگرانه خویش می‌دانند، با شیوه‌های گوناگون همچون حمایت

از عملیات گروه‌های جنایتکار تروریستی و ایجاد مانع در مقابل حضور شهروندانشان و همین‌طور راه‌اندازی تبلیغات دروغین و شبهه‌افکنی و همچنین بایکوت آن در سطح رسانه‌ها و... تلاش می‌کنند از عظمت روبه‌رشد آن بکاهند؛ اما علی‌رغم تمام این تلاش‌های مذبحخانه سردمداران استکبار و عواملشان، به لطف خداوند این مراسم هر سال بیش‌ازپیش در حال گسترش است؛ طوری‌که در سال‌های اخیر به یکی از شاخص‌ترین نمادهای اسلام حقیقی در مقابل اسلام امریکایی تبدیل شده است. در اینجا در ابتدا، به اجمال به برخی آثار و برکات مترتب بر این مراسم معنوی در سه ساحت فردی، اجتماعی و جهانی اشاره می‌کنیم و سپس برخی از مهم‌ترین آن‌ها را تبیین و تشریح می‌کنیم.

الف) آثار و برکات فردی

از مهم‌ترین آثار و برکات فردی زیارت اربعین می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- بیعت با امام حسین علیه السلام و آرمان‌ها و اهداف عاشورا؛

- خضوع و خشوع در برابر خداوند؛
- شرکت در یک کلاس خودسازی (تمرین خودسازی) و تربیت نسل ارزشی؛
- عزاداری و همدردی با اهل بیت علیهم السلام؛
- کسب فضایل زیارت اربعین و ثواب آن؛
- تخلّق به اوصاف مؤمنان حقیقی؛
- تأسی و تبعیت از اهل بیت علیهم السلام؛
- ترویج و تبلیغ معارف اسلامی؛
- پاسخ به دعوت اهل بیت علیهم السلام؛
- اظهار ارادت و محبت به اهل بیت علیهم السلام؛
- زنده نگه داشتن سیره و سنت اهل بیت علیهم السلام؛
- تکریم و تعظیم شعائر الهی؛
- عمل به وظیفه استجابی زیارت با پای پیاده؛
- تبری جویی از اعمال زشت گروهک‌های منحرف؛

- تجلیل و احترام به مقام امام حسین علیه السلام؛

- آمرزش گناهان؛

- ایجاد و افزایش شور و نشاط؛

- کمک به اصلاح اخلاق و رفتار اسلامی؛
- تأثیر بر کاهش بزهکاری.

ب) آثار و برکات اجتماعی

مهم‌ترین آثار اجتماعی پیاده‌روی اربعین عبارت‌اند از:

- به‌نمایش گذاشتن وحدت و همبستگی امت اسلامی؛

- تمرین استقامت و پایداری جمعی افراد جامعه اسلامی؛

- قدرت‌نمایی در برابر دشمنان؛

- اجرای مانور عظیم اعلام بیعت وفاداری با اهل بیت (ع)؛

- ترویج فرهنگ جهاد و مبارزه با ظلم و ستم؛

- تأمین و تقویت امنیت جامعه اسلامی؛

- نمایش روحیه سلحشوری و ایثار و از خودگذشتگی؛

- تمرین دسته‌جمعی آمادگی برای ظهور؛

- کاهش ارتکاب گناه و رفتارهای ضد اجتماعی و ضد اخلاقی؛

- تقویت روحیه خودباوری و حق‌طلبی توده‌های مردم.

پ) آثار و برکات جهانی

در کنار آثار فردی و اجتماعی، پیاده‌روی برکات جهانی هم دارد که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- معرفی اسلام حقیقی به جهانیان؛
- نشان دادن افق نجات برای انسان‌های مظلوم و ستم‌دیده؛
- زمینه‌سازی برای ظهور امام مهدی عج؛
- افشای توطئه‌ها و نقشه‌های شوم سردمداران استکبار؛
- معرفی امام حسین ع و اهداف و آرمان‌های عاشورا؛
- وحدت امت اسلامی؛
- نمایش قدرت اسلام؛
- تطهیر چهره جهانی شیعه از خرافات و افراطی‌گرایی مذهبی؛
- به‌نمایش گذاشتن یکی از ظرفیت‌های شیعه در مقیاس جهانی؛
- پاسخ به شبهات معاندان درباره امام حسین ع؛
- بازیابی هویت شیعه در جهان؛

- مانور بزرگ شیعیان؛
- روشن کردن نور امید ظهور امام زمان عجل الله فرجه در دل شیعیان؛
- ارائه الگو برای طرح مدینه فاضله الهی؛
- نمایش رأفت و رحمت اسلامی به جهانیان؛
- دعوت جهانیان به صلح و آرامش؛
- اعلام بیزاری از تفرقه افکنی دشمنان اسلام.

ت) نشر معارف و احکام دین

تبلیغ تعالیم دینی و احکام اسلامی، رسالت بزرگ پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و جانشینان برحق آن حضرت بوده است. یکی از کارکردهای مهم زنده نگه داشتن یاد و خاطره‌های قیام عاشورا، فراهم آمدن فرصت مناسب برای ترویج و نشر معارف دین و تبعاً آشنایی توده‌های مسلمان با ارزش‌های دینی است؛ فرصتی که پیشوایان دینی همواره از آن در مسیر این هدف مهم بهره می‌گرفتند. مرحوم عبدالرزاق مقرر در این باره می‌نویسد:

ائمه هدی علیهم السلام وسیله و راهی برای انتشار امر خود و تبلیغ دین خدا و احیای شریعت جد گرامی‌شان پیامبر صلی الله علیه و آله نداشتند، جز اینکه

توجه مردم را به این نهضت کریمه متوجه سازند و این باعث شد که با شناخت قیام عاشورا، مردم درک کنند که حق در جانب حسین و فرزندان اوست و آن‌ها ائمهٔ دین هستند و این باعث حرکت و سیر در صراط آنان و اخذ به طریقهٔ آنان شد.^۱

امروز نیز دههٔ محرم و اربعین حسینی به یکی از موقعیت‌های مهم در ترویج و نشر معارف دین تبدیل شده است. حضرت امام علیه السلام در اشاره به این حقیقت می‌فرماید:

مجالسی که به نام روضه در بلاد شیعه به‌پا می‌شود با همهٔ نواقصی که دارد باز هرچه دستور دینی و اخلاقی است و هرچه انتشار فضایل و پخش مکارم اخلاق است در اثر همین مجالس است. دین خدا... در سایهٔ این مجالس مقدس که اسمش عزاداری و رسمش نشر دین و احکام خداست تاکنون به‌پا بوده و پس از این هم به‌پا خواهد شد.^۲

۱. عبدالرزاق مفرم، سالار کربلا، حسین بن علی علیه السلام، قم، سیدالشهدا علیه السلام، ۱۳۸۲، ص ۵۸۴.

۲. سیدروح الله موسوی خمینی، کشف الاسرار، ص ۱۷۳.

اربعین حسینی ظرفیت بسیار بزرگی را ایجاد کرده است که می‌بایست از آن برای ترویج و نشر معارف دین استفاده حداکثری کرد.

ث) ارتقای معنویت

معنویت از مهم‌ترین عوامل تعالی و رشد انسان است. در سایه معنویت است که انگیزه‌ها، اهداف، عواطف و افعال، همگی برای تحقق هدف واحد «خشنودی خداوند» همسو می‌شوند و آمال و اهداف دنیوی، نفسانی و شیطانی و هر چه غیر خداست و سبب تنش و کشمکش و حسد و رذایل اخلاقی است، کم‌رنگ می‌شوند. انسانی که دارای روحیه معنوی و ایمان قوی باشد، همچون کوه مستحکم و نفوذناپذیر می‌شود؛ چنان‌که در روایتی از امام باقر علیه السلام سؤال شد:

ما بَالُ الْمُؤْمِنِ أَحَدَ شَيْءٍ قَالَ لِأَنَّ عِزَّ الْقُرْآنِ
فِي قَلْبِهِ وَ مَحْضَ الْإِيْمَانِ عَنِ صَدْرِهِ ...
الْمُؤْمِنُ أَشَدُّ فِي دِينِهِ مِنَ الْجِبَالِ الرَّاسِيَةِ.^۱

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، علل الشرائع،

قم، کتابفروشی داورى، ۱۳۸۵، ج ۲، ص ۵۵۸.

چرا مؤمن این قدر بُرنده و شدید است؟ امام علیه السلام فرمود: «چون عزت و نفوذناپذیری قرآن در قلب و ایمان در سینه اوست. ... مؤمن در دین و دین‌داری از کوه‌های سربه‌فلک کشیده مستحکم‌تر است.»

یکی از ثمرات پیاده‌روی اربعین، توشه‌ها و ره‌آوردهای معنوی حاصل از آن است. اینکه انسان با پای پیاده برای زیارت امام علیه السلام حرکت می‌کند، حقیقت این حرکت، هجرت از بدی‌ها و رذایل به سمت خوبی‌ها و فضایل و بلکه سلوک الی‌الله است. این حرکت سیروسفر ظاهری است که زائر از وطنش حرکت می‌کند و خانه و کاشانه و کار و مشغله‌اش را رها کرده، به سوی زیارت امام علیه السلام حرکت می‌کند؛ اما همین سفر ظاهری اگر با مراقبه باشد، برای انسان سیر معنوی است. حقیقت این هجرت، دل‌کندن و کوچ‌کردن است و هر میزان انسان هجرت حقیقی داشته باشد به سنخیت‌یابی و مشابهت با امام علیه السلام بیشتر راه می‌یابد و موجب بهره‌مندی بیشتر معنوی او می‌شود. از سوی دیگر، پیاده‌روی

اربعین چون سفر معنوی است و بار ارزشی دارد و موجب آشنایی و معرفت نسبت به مقام و جایگاه سیدالشهدا علیه السلام می شود، باعث ارتباط معنوی بیشتر با اولیای خداوند و در نتیجه تقرب و نزدیکی به خداوند می شود که ثمره آن تقویت ایمان و تعالی معنویت است. تجربه هم نشان داده کسانی که به زیارت اربعین می روند، پس از زیارت احساس سبکی و نشاطی معنوی را تجربه می کنند.

ج) تعظیم شعائر الهی

تعظیم شعائر الهی، اصل مهمی است که قرآن کریم هم به زنده نگاه داشتن آن توصیه کرده است:

وَمَنْ يَعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ (حج: ۳۲).

هرکس شعائر الهی را بزرگ دارد و به نشانه های آیین خدا و پرچم های اطاعت او، احترام بگذارد این از تقوای دل هاست.

«شعائر» جمع «شعیره» به معنای علامت و نشانه است و تمام آنچه در برنامه های دینی وارد

شده و انسان را به یاد خدا و عظمت آیین او می‌اندازد شعائر الهی است و بزرگداشت آن نشانه تقوای دل‌هاست^۱ و بی‌شک بزرگداشت اربعین، مصداق بارز تعظیم شعائر الهی است؛ واقعیتی که امام‌خامنه‌ای دام‌ظله در اشاره به آن می‌فرماید:

این کسانی که این راه را طی کردند و این حرکت عاشقانه و مؤمنانه را دارند انجام می‌دهند، واقعاً دارند حسنه‌ای را انجام می‌دهند. این یک شعار بزرگ است، «لا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ». این بلاشک جزو شعائرالله است. جا دارد که امثال بنده که محروم‌ایم از این جور حرکت‌ها، عرض بکنیم که «یا لیتنا کُنَّا مَعَكُمْ فَنفوز فَوْزاً عَظِیماً.» این حرکت، حرکت عشق و ایمان است؛ هم در آن ایمان و اعتقاد قلبی و باورهای راستین، تحریک‌کننده و عمل‌کننده است، هم عشق و محبت. تفکر اهل بیت علیهم‌السلام و تفکر شیعی همین جور است؛ ترکیبی است از

۱. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب

عقل و عاطفه؛ ترکیبی است از ایمان و عشق؛ ترکیب این دو. این آن چیزی است که در سایر فِرَقِ اسلامی، خلأ آن محسوس است؛ سعی هم می‌کنند گاهی به یک نحوی این خلأ را پُر کنند، [اما] نمی‌شود؛ چه کسی مثل خاندان پیغمبر - این عناصر برجسته، ممتاز، نورانی، ملکوتی - وجود دارد در بین معتقداتِ شعبِ دیگرِ اسلامی، که این جور مردم به آن‌ها عشق بورزند، با آن‌ها تعامل کنند، با آن‌ها حرف بزنند، به آن‌ها سلام کنند و از آن‌ها ان‌شاءالله جواب بشنوند؟ چه کسی دیگر وجود دارد؟ این است که این یک فرصتی است در اختیار پیروان اهل‌بیت علیهم‌السلام؛ این زیارت ائمه علیهم‌السلام، این معاشقه معنوی با این بزرگواران، این زیارت‌های سرشار از مفاهیم عالی و ممتاز که در اختیار ماست.^۱

همچنین، چندین و چند مرتبه در قرآن به پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم تأکید شده که مردان بزرگ الهی را یاد

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامت‌برکاته در ابتدای درس خارج فقه دربارهٔ پیاده‌روی اربعین، ۱۳۹۴/۹/۹، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=31593>

کنید و ارزش‌های آن‌ها را زنده نگاه دارید. اربعین نیز برای الگوگیری و زنده نگاه‌داشتن یاد یکی از اسوه‌های بشریت است. در نتیجه هر چه باشکوه‌تر آن را برگزار کنیم بازهم جای گسترده‌شدن دارد.

چ) تبلور عشق و مودت به اهل بیت علیهم‌السلام

قرآن مزد تمام تلاش‌های بی‌بدیل پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در طول رسالت آن حضرت را فقط محبت و مودت اهل بیت علیهم‌السلام می‌داند و می‌فرماید:

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى
(شوری: ۲۳).

بگو من هیچ پاداشی از شما بر رسالتم درخواست نمی‌کنم، جز دوست‌داشتن نزدیکانم.

در روایات نیز محبت و مودت اهل بیت علیهم‌السلام اساس اسلام شمرده شده است. پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌فرماید: «لِكُلِّ شَيْءٍ أَسَاسٌ وَ أَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ»^۱ هر چیزی اساس و پایه‌ای دارد و اساس اسلام، محبت ما اهل بیت است.»

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، تحقیق علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق، ج ۲، ص ۴۶.

در برخی روایات، محبت و دوستی اهل بیت علیهم السلام هدف خلقت دانسته شده است. در حدیث شریف کساء خدای متعال خطاب به ملائکه می‌فرماید:

ای ملائکه من و ای کسانی که در آسمان‌هایم سکونت دارید! بدانید که من این آسمان برافراشته و زمین هموار و ماه نورافشان و آفتاب درخشانده و ستارگان و این دریای توفنده و کشتی جاری بر آن را نیافریدم مگر به یک انگیزه و هدف و آن، محبت و دوست داشتن این پنج نفر است... که آن‌ها اهل و خویشان نبوت و معدن رسالت‌اند، یعنی فاطمه و پدر فاطمه و همسر فاطمه و فرزندان فاطمه.^۱

یکی از راه‌های تقویت محبت به اهل بیت علیهم السلام، ایجاد ارتباط و نزدیک شدن به آن‌هاست. از جمله راه‌های ارتباط با اهل بیت علیهم السلام، زیارت مرقد مطهر آنان است. در روایات برای زیارت اهل بیت علیهم السلام ثواب بسیار ذکر شده است. از طریق زیارت، یک

۱. زین الدین بن علی عاملی (شهید ثانی)، مُسَكِّنُ الْفُؤَادِ عِنْدَ فَقْدِ الْأَحْبَةِ وَ الْأَوْلَادِ، قم، بصیرتی، ص ۱۵۵.

رابطه قلبی میان مؤمنان و اهل بیت علیهم‌السلام ایجاد می‌شود و با استمرار آن، ارتباط قلبی قوی‌تر می‌شود. پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌فرماید: «زیارت باعث افزایش و توسعه مودت می‌شود.»^۱

زیارت ائمه علیهم‌السلام، نشانه احترام به مقامشان، پیروی از راهشان، تبعیت از مواضعشان، استمرار خطشان، تجدید عهد با امامتشان، وفاداری به ولایتشان و زنده نگاه داشتن نام و یاد خاطره و فرهنگ و تعالیم آنان است.

براین اساس، پیاده‌روی اربعین را می‌توان تبلور و ظهور عشق و مودت به اهل بیت علیهم‌السلام دانست. اربعین در واقع، تجلی عشق به تربت و مرقد سیدالشهدا علیه‌السلام و جاذبه حسینی است که با وجود گذشت قرن‌های متمادی، همچنان دل همه دوستداران اهل بیت علیهم‌السلام و همه آزادگان جهان را به سوی رستگاری و عزت و افتخار می‌کشاند.

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الزِّيَارَةُ تُبَيِّتُ الْمَوَدَّةَ» (محمدباقر

مجلسی، همان، ج ۷۱، ص ۳۵۵).

امام خامنه‌ای دام‌ظله در این باره می‌فرماید:

شروع جاذبه مغناطیس حسینی، در روز اربعین است؛ جابر بن عبدالله انصاری را از مدینه بلند می‌کند و به کربلا می‌کشد. این همان مغناطیسی است که امروز هم با گذشت قرن‌های متمادی در دل من و شماست. کسانی که معرفت به اهل بیت علیهم‌السلام دارند، عشق و شور به کربلا همیشه در دلشان زنده است. این از آن شروع شده است.^۱ شما ببینید برای اینکه ده هزار نفر، پنجاه هزار نفر را یک‌جا جمع کنند، چقدر تلاش تبلیغاتی در دنیا انجام می‌گیرد، آخرش هم نمی‌شود. اینجا با وجود موانع فراوان، از ایران فقط دومیلیون نفر برای پیاده‌روی هشتاد کیلومتری - برای پیاده‌روی، نه برای لذت‌بردن و در هتل لمیدن - بلند می‌شوند می‌روند کربلا؛ چند برابر آن [هم] از خود عراق و از مناطق دیگر؛ این یک حادثه الهی است؛ این یک پدیده الهی

۱. بیانات امام خامنه‌ای دام‌ظله در حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۵/۱/۱،

دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id>

است؛ این نشان‌دهنده این است که این راه، راه عشق است؛ منتها نه عشق مجنونانه، عشق همراه بصیرت؛ مثل عشق اولیا به خدا؛ «اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حُبَّكَ وَ حُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَ حُبَّ كُلِّ عَمَلٍ يُؤْتِنِي إِلَى قُرْبِكَ»؛ این حب و این عشق، عشق همراه با بصیرت است؛ می‌داند، می‌فهمد و این جاذبه او را می‌کشد، این مغناطیس او را می‌کشد.^۱

ح) زنده نگه‌داشتن نهضت حسینی

بزرگداشت اربعین حسینی که در تعلیمات ائمه اطهار علیهم‌السلام بر آن تأکید و سفارش بسیار شده است، از مهم‌ترین عواملی است که موجب می‌شود مکتب عاشورا و حادثه کربلا و مظلومیت امام حسین علیه‌السلام و اصحابش همواره به‌صورت زنده و به‌عنوان یک فکر سازنده و حادثه الهام‌بخش، باقی و جاوید بماند. بنابراین تکریم و پاسداشت اربعین و احیای خاطره غمبار عاشورا، رمز تداوم شور عاشورایی در زمان‌های

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامت‌السلام در دیدار با بسیجیان، ۱۳۹۵/۹/۳، دسترسی

بعد بوده و همین ویژگی سبب احیای تشیع و سیره راستین ائمه اطهار علیهم السلام شده است. اهمیت اربعین در آن است که در این روز، با تدبیر الهی خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله، یاد نهضت حسینی برای همیشه جاودانه و این کار پایه‌گذاری شد. درسی که اربعین به ما می‌دهد، این است که باید یاد حقیقت و خاطره شهادت را در مقابل طوفان تبلیغات دشمن زنده نگه داشت. امروز اربعین به یک رسانه بسیار مهم و مؤثر، برای انتشار پیام نهضت عاشورا تبدیل شده است. امام خامنه‌ای دام ظلّه درباره ظرفیت این گردهمایی و پیاده‌روی در معرفی و زنده نگه‌داشتن نهضت سیدالشهدا علیه السلام می‌فرماید:

راهپیمایی اربعین، حقیقتاً یک حادثه بی‌نظیری است. ما نه فقط در دوران خودمان بلکه در تاریخ هم ما یک چنین اجتماع و حرکتی را در دنیا سراغ نداریم که هر سال گرم‌تر از سال قبل اتفاق بیفتد. این حرکت حسینی در گسترش معرفت به امام حسین علیه السلام نقش دارد... امروز احتیاج

داریم که حسین بن علی علیه السلام را به دنیا بشناسانیم؛ دنیای دچار ظلم و فساد و دنائت و لثامت، محتاج معرفت آزادگی حسینی و حریت حسینی است. امروز مردم دنیا، جوان‌های دنیا، ملت‌های بی‌غرض، برای یک چنین حقیقتی دل‌هایشان می‌تپد؛ [اگر] امام حسین علیه السلام به دنیا معرفی بشود، اسلام معرفی شده است، قرآن معرفی شده است. امروز با صدها وسیله علیه اسلام و علیه معارف اسلامی تبلیغ می‌شود؛ در مقابل این حرکت خصمانه جبهه کفر و استکبار، حرکت معرفت حسینی می‌تواند یک‌تنه سینه سپر کند، بایستد و حقیقت اسلام را، حقیقت قرآن را به دنیا معرفی کند. منطق حسین بن علی علیه السلام، منطق دفاع از حق است، منطق ایستادگی در مقابل ظلم و طغیان و گمراهی و استکبار است. این منطق امام حسین علیه السلام است؛ امروز دنیا به این منطق نیازمند است؛ امروز دنیا شاهد حاکمیت کفر و استکبار و حاکمیت فساد است، دنیا شاهد حاکمیت ظلم است؛ این پیام امام حسین علیه السلام، پیام نجات دنیاست؛

حرکت عظیم اربعین این پیام را در دنیا
منتشر می‌کند و به فضل الهی و به حول و
قوه الهی و به توفیق الهی، این حرکت
بایستی روز به روز تقویت بشود.^۱

آیت الله العظمی بهجت رحمته الله پیاده روی اربعین را
بهترین فرصت برای معرفی امام حسین علیه السلام به
جهانیان دانسته، بر این نکته تأکید می‌کردند که:
الان هنوز همه مردم عالم، حسین علیه السلام را
نمی‌شناسند و این تقصیر ماست؛ چون ما
برای سیدالشهدا علیه السلام طوری فریاد نزدیم که
همه عالم صدای ما را بشنود.^۲

اکنون به برکت زیارت اربعین و راهپیمایی
چندین میلیونی در آن، برای جهانیان سؤال شده
که: این حسین کیست و چرا این همه انسان،
با وجود تمام مشکلات و خطرات و کمبودها، سر
به بیابان نهاده و سوی حرم او را قصد نموده‌اند؟!

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامت ظله در دیدار جمعی از موکب‌داران عراقی،

۱۳۹۸/۶/۲۷، دسترسی در: [https://farsi.khamenei.ir/speech-](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=43490)
content?id=43490

۲. محمدحسین رخشاد، در محضر بهجت، قم، مؤسسه
فرهنگی سماء، ۱۳۸۵، ص ۳۴۰.

خ) ترویج و تبلیغ ارزش‌های دینی

قیام سیدالشهدا علیه السلام، قیام برای احیای ارزش‌ها و اصول انسانی همچون: برقراری عدالت و تأمین قسط و عدل اجتماعی، از بین بردن سلطه استبدادی، آزادسازی اراده ملت از حاکمیت سلطه و زور، عزت، آزادی و آزادگی، شایسته‌سالاری به معنای واقعی در همه شئون اداره جامعه، احیای حقوق و آزادی‌های اجتماعی مردم، کوتاه‌شدن دست غارتگران اموال عمومی و مبارزه پیگیر با تبعیض و فساد و... بود. برای نمونه، سیدالشهدا علیه السلام هنگامی که بر زمین افتاده بود و رمقی برای جنگیدن نداشت، وقتی نامردمان آهنگ خیمه‌ها را کردند، جمله‌ای را بیان کرد که می‌تواند منشور جاویدان انسانیت تا روز قیامت باشد. حضرت فرمود:

يَا شَيْعَةَ آلِ أَبِي سُفْيَانَ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ دِينٌ
وَكُنْتُمْ لَا تَخَافُونَ الْمَعَادَ فَكُونُوا أحراراً فِي
دُنْيَاكُمْ هَذِهِ وَارْجِعُوا إِلَى أَحْسَابِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
عَرَباً كَمَا تَرْعُمُونَ.^۱

ای پیروان خاندان ابی سفیان، اگر دین

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۴۵، ص ۵۱.

ندارید و از روز قیامت نمی‌ترسید، لااقل در زندگی دنیایی خود آزاده باشید! اگر به گمان خود از نژاد عرب هستید، به شئون نژادی و آبا و اجدادی خود بازگردید.

امام حسین علیه السلام، سرور آزادگان جهان، با این جمله وجدان‌های خفته و مدفون آنان در زیر خروارها عادت جاهلی را مخاطب قرار داد و این چنین یکی از ارکان نهضت خود را احترام به اصول انسانی، یعنی آزادی و آزادگی، قرار داد. بی‌شک بقا و جاودانگی نهضت عاشورا، در سایه همین ارزش‌ها و تعالیم انسانی است که در کلام و رفتار سیدالشهدا علیه السلام و اصحابش جلوه‌گر بود؛ ارزش‌هایی که برای همه انسان‌ها، فارغ از اینکه تابع چه دین و مذهبی باشند، مورد احترام‌اند. اربعین حسینی فرصت نابی برای احیا، ترویج و تبلیغ ارزش‌های اسلامی و انسانی است.

د) نماد شور و شعور حسینی امت اسلام

اربعین نماد شور و شعور حسینی امت اسلام است. اربعین بیانگر این حقیقت است که امت اسلام با همان شور و شعور در راستای تحقق

اهداف نهضت حسینی ایستاده است و هرگز از آرمان‌ها و اهداف بزرگ خود دست نمی‌کشد و کوتاه نمی‌آید. اربعین این پیام را به جهان مخابره می‌کند که هنوز امت اسلام به‌ویژه شیعیان بر سر عهد خود ایستاده‌اند و حاضرند در این راه جان خود را فدا کنند. امام‌خامنه‌ای دام‌ظله در بیانی می‌فرماید:

مسئله آمدن بر سر مزار سیدالشهدا علیه السلام، درحقیقت امتداد حرکت عاشورا بود. با این کار خواستند به پیروان حسین بن علی علیه السلام و دوستان خاندان پیغمبر صلی الله علیه و آله و مسلمانانی که تحت تأثیر این حادثه قرار گرفته بودند تفهیم کنند این حادثه تمام نشد؛ مسئله با کشته‌شدن، دفن کردن و اسارت‌گرفتن و بعد رهاکردن اسیران خاتمه پیدا نکرد؛ مسئله ادامه دارد. به شیعیان یاد دادند اینجا محل اجتماع شماس است؛ اینجا میعاد بزرگی است که با جمع شدن در این میعاد، هدف جامعه شیعی و هدف بزرگ اسلامی جامعه مسلمین را باید به یاد هم بیاورید. تشکیل نظام اسلامی و تلاش در راه آن

حتی در حد شهادت، آن هم با آن وضع! این چیزی است که باید از یاد مسلمانان نمی‌رفت و خاطره آن برای همیشه زنده می‌ماند. آمدن خاندان پیغمبر ﷺ، امام سجاد ﷺ و زینب کبری ﷺ به کربلا در اربعین به این مقصود بود.^۱

(ذ) تقویت هویت شیعی

شیعه از همان ابتدای شکل‌گیری در زمان پیامبر ﷺ تا کنون، تاریخ پرفرازونشیب، خونبار و دشواری را پشت‌سر گذاشته است. شیعیان همواره اقلیتی تحت ستم و جفا بوده و قدرت‌های حاکم، خواهان هضم آن‌ها در اکثریت و بلکه نابودی آن‌ها بوده‌اند. امروزه که دشمنی با اسلام و تشیع ابعاد به مراتب خطرناک‌تر و گشوده‌تری به خود گرفته و دشمن با ابزارهای گوناگون فرهنگی، سیاسی و نظامی درصدد نابودی مکتب تشیع و خاموش کردن چراغ اهل‌بیت ﷺ است، استفاده از

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌الله‌علیه‌السلام در خطبه‌های نماز جمعه تهران،

۱۳۶۶/۷/۲۴، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

.content?id=21497

همهٔ ابزارهای مشروعی که به تقویت هویت مذهبی و تحکیم انسجام درون‌مذهبی و نمایش اقتدار و صلابت شیعه در برابر قدرت‌های ظالم جهان مدد می‌رساند، وظیفه‌ای مهم و ضروری است. فرزندان ما باید به شیوه‌های گوناگون با هویت مذهبی شیعی خود آشنا شوند و آن را درون خود ریشه‌دار کنند. سوگواری سالار شهیدان حضرت اباعبدالله علیه السلام یکی از مؤثرترین رسومی است که به تبیین و ترویج معارف اسلامی و تقویت پایه‌های فرهنگ اهل‌بیت علیهم السلام در طول تاریخ یاری رسانده است. مراسم پیاده‌روی اربعین که با حضور عاشقانه و خالصانهٔ دوستان اهل‌بیت علیهم السلام، فارغ از هر ملیت و زبان، انجام می‌شود، یکی از بهترین فرصت‌های آشنایی و تعمیق روابط معنوی، سیاسی و فرهنگی شیعیان جهان است. این مراسم در قالبی ساده، ملایم و نرم و عاری از هرگونه خشونت و تعرض به دیگر فرق اسلامی، شیعیان را به‌عنوان امتی مقتدر و باصلابت معرفی کرده و ضمن نمایش مناسک شیعی، پیام وحدت، یکپارچگی و هوشیاری

آن‌ها را به دشمنان و بدخواهان فریاد می‌زند. البته این مهم وقتی به کمال خود می‌رسد که زائران حرم حسینی در کنار شور و هیجان مقدسی که در این مراسم از خود نشان می‌دهند، جنبه‌های معرفتی آن را نیز دریابند و با توجه به آن در این مراسم شرکت کنند.^۱

ر) تقویت روحیه مقاومت و ایستادگی

تجسم واقعی مقاومت و ایستادگی برخاسته از عمق ایمان و معنویت را می‌توان در نهضت سیدالشهدا علیه السلام مشاهده کرد؛ طوری که تمام لحظات و صحنه‌های این حماسه ماندگار و لحظه به لحظه حماسه‌آفرینان عاشورا درس مقاومت و ایستادگی است. در بیان جلوه‌های مقاومت و پایداری سالار شهیدان، همین بس که در روز عاشورا، آن‌چنان در میان آن همه شدائد، چهره برافروخته‌ای داشتند که حمید بن مسلم می‌گوید:

۱. ر.ک. احمدرضا دردشتی، «اهمیت و نقش زیارت اربعین»، دسترسی در: <https://kayhan.ir>، ۱۲ آبان ۱۳۹۶.

وَاللَّهِ مَا رَأَيْتُ مَكْثُورًا قَطُّ قَدْ قُتِلَ وُلْدُهُ وَ أَهْلُ
بَيْتِهِ وَ أَصْحَابُهُ أَرْبَطُ جَأْشًا وَ لَا أَمْضَى جَنَانًا
مِنْهُ.^۱

سوگند به خدا هرگز مرد مغلوب و گرفتاری
را ندیدم که فرزندان، خاندان و یارانش
کشته شده باشند و درعین حال دلاورتر و
مقاوم‌تر از حسین علیه السلام باشد.

سخنان امام حسین علیه السلام و یارانش، و استقامت
آن‌ها در یک جنگ کاملاً نابرابر، و قاطعیت و
صلابت آن‌ها هر کدام صدها درس مقاومت به ما
می‌آموزد و نشان می‌دهد که امام علیه السلام و
دست‌پروردگانش دارای عالی‌ترین روحیه
فداکاری و ایثار و نیروی مقاومت بوده‌اند.

خود واقعه اربعین، ثمره مقاومت و ایستادگی
حضرت سیدالسادین علیه السلام و زینب کبری علیها السلام
است. مقاومت و ایستادگی پیام‌رسان‌های کربلا
در برابر سختی‌ها، ستم‌ناپذیری، تسلیم‌نشدن در
برابر ظالمان، تحمل سختی‌ها در میدان مبارزه
و... آن شکست ظاهری را تبدیل به یک پیروزی

۱. محمد بن محمد مفید، همان، ج ۲، ص ۱۱۱.

حقیقی و جاویدان کرده و پیام کربلا را جهانی کرد که جا دارد در فرصت‌های مناسب، جلوه‌های مقاومت آن برای آحاد جامعه اسلامی تشریح شود تا علاوه بر اشکی که بر مظلومیت شهدای کربلا ریخته می‌شود، منش آن‌ها الگو و نقشه راه قرار گیرد. حماسه پیاده‌روی اربعین یکی از بهترین فرصت‌ها برای تحقق این هدف است که بی‌شک ثمره آن، ارتقای روحیه مقاومت و ایستادگی در امت اسلام و ایجاد یک پشتوانه عظیم برای مقاومت اسلامی در دنیا خواهد شد؛ چنان‌که امروزه پیاده‌روی اربعین به رسانه‌ای پر قدرت برای نهضت اسلامی و مقاومت اسلامی تبدیل شده است. بی‌شک به همین دلیل است که حکومت‌های باطل و ظالم و مستکبران و معاندان، با درک این ظرفیت اربعین، تلاش می‌کنند آن را تضعیف کرده و آن را کاری عبث و لغو جلوه دهند تا حسینیان و عاشوراییان، از این همایش بزرگ، روحیه انسجام نگیرند و علیه ظلم و ظالمان زمان برنخیزند.

ز) تقویت ولایتمداری

روحیه ولایت‌مداری از مهم‌ترین مبانی ارزشی دین اسلام به حساب می‌آید. در عصر امام حسین علیه السلام به شدت این روحیه کم‌رنگ شده بود، اما قیام سیدالشهدا علیه السلام و استقامت حضرت به همراه یارانش تا پای جان و نثار جانشان در راه خدا، دوباره این روحیه را در میان امت اسلامی زنده کرد، طوری که قبر حسین بن علی علیه السلام و دیگر شهدای کربلا به عنوان میعادگاه عاشقان خدا و راهیان راه اهل بیت علیهم السلام و مجاهدان فی سبیل الله درآمد.

امروز، اربعین به نماد عشق و محبت و مودت به اهل بیت علیهم السلام و سمبل ولایتمداری شیعیان تبدیل شده است. مردم در مسیر زیارت اربعین با مفهوم ولایت و ثمرات آن هرچند به طور نسبی آشنا می‌شوند. در واقع، جریان اربعین، تمرینی برای همسویی با منویات امام عالم و تمرینی در مسیر قرارگیری در نور ولایت اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام است. حضرت آیت‌الله جوادی آملی از اربعین به «ستون ولایت» تعبیر می‌کند و می‌فرماید:

اهمیت زیارت اربعین، تنها به این نیست که از نشانه‌های ایمان است، بلکه طبق این روایت، در ردیف نمازهای واجب و مستحب قرار گرفته است. بنابراین همان‌گونه که نماز، ستون دین و شریعت است، زیارت اربعین و حادثه کربلا نیز ستون ولایت است؛ اما مهم آن است که دریابیم نماز و زیارت اربعین انسان را چگونه متدین می‌کند.^۱

بنابراین، زائران اربعینی، در این همایش بزرگ، تحت امامت و ولایت اباعبدالله علیه السلام، مقید به عالی‌ترین ارزش‌های ایمانی و اخلاقی می‌شوند و تجربه نوینی از ثمرات ولایت اهل‌بیت علیهم السلام را تجربه می‌کنند و این تجربه را می‌توانند در طول سال اربعینی خویش تسری دهند.

ژ) ایجاد وحدت و همبستگی دینی

پیاده‌روی اربعین تجلی همبستگی اجتماعی و هم‌گرایی انسانی بر پایه آموزه‌های عاشورایی است. در گردهمایی اربعین علاوه بر گروه‌های

۱. عبدالله جوادی آملی، شکوفایی عقل در نهضت حسینی،

قم، اسراء، ۱۳۹۳، ص ۹.

مسلمانان شیعه، مسلمانان سنی، مسیحی، ایزدی و پیروان دیگر ادیان هم حضور پیدا می‌کنند و این حضور، اربعین را به نماد وحدت و همبستگی عاشقان سیدالشهدا علیه السلام و ارزش‌های دینی و انسانی از سراسر جهان تبدیل کرده است که همواره رعب بر دل دشمنان انداخته، محاسبات قدرت‌های بزرگ را باز مهندسی می‌کند. تجمع بزرگ اربعین، فرصت بزرگی است که امت اسلام می‌تواند از این ظرفیت برای مقابله با گروه‌هایی که وحدت و انسجام مسلمانان را بر نمی‌تابند و به دنبال ایجاد فاصله و شکاف بین مسلمانان هستند، استفاده کند و توطئه آن‌ها در ایجاد انفکاک بین مسلمانان را خنثی سازد. بی‌شک، حفظ این ثمره مستلزم آن است که همه زائران از شعارها و نمادهای ملی خود که شائبه تفرقه و جدایی ایجاد می‌کنند، دوری کنند و همه زیر لوای امام حسین علیه السلام گرد آمده، شکوه و همبستگی امت اسلام را به جهان مخابره کنند؛ ضرورتی که امام‌خامنه‌ای دام‌ظله در اشاره به آن می‌فرماید:

از ده‌ها کشور در راهپیمایی اربعین شرکت می‌کنند و میهمان مردم عراق می‌شوند. سعی کنیم در این راهپیمایی پیوندهای مستحکم بین برادران مسلمان را بیشتر کنیم؛ پیوند بین عراقی و غیرعراقی، پیوند بین شیعه و سنی، پیوند بین عرب و فارس و ترک و کرد؛ این پیوندها مایهٔ سعادت است؛ این پیوندها آیت رحمت پروردگار است. دشمن سعی در تفرقه دارد که نتوانسته است و به حول و قوهٔ الهی نخواهد توانست.^۱ حادثهٔ عجیبی بود حادثهٔ امسال اربعین کربلا. این راه را دشمنان اسلام و دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام به خیال خود مسدود کرده بودند. ببینید چه حرکت عظیمی اتفاق افتاد. وقتی حتی جسم‌ها در کنار هم قرار می‌گیرد، این جور انعکاس پیدا می‌کند. اگر ما با هم باشیم، کشورهای اسلامی، ملت‌های مسلمان - سنی و شیعه و فرق مختلف تسنن و تشیع - با یکدیگر دل‌هایشان

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامت‌تعالیه در دیدار جمعی از موکب‌داران عراقی،

۱۳۹۸/۶/۲۷، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

.content?id=43490

صاف باشد، نسبت به یکدیگر سوءظن نداشته باشند، سوءنیت نداشته باشند، به یکدیگر اهانت نکنند، ببینید در دنیا چه اتفاقی خواهد افتاد، چه عزتی برای اسلام درست خواهد شد! وحدت؛ وحدت.^۱

س) انعکاس اقتدار و قدرت امت اسلامی و مایهٔ اعزاز ملت اسلامی

اربعین مایهٔ اعزاز اسلامی و نماد اقتدار و قدرت‌نمایی امت اسلام در برابر زیاده‌خواهان و مستکبران است. اجتماع بزرگ فرصتی مناسب است که می‌تواند عظمت ناشی از اجتماع امت اسلامی را به رخ جهانیان بکشد. گردهمایی شکوهمند اربعین پیام روشنی برای طاغوتیان عالم دارد و درحقیقت، فریادی است که بر سر ظالمان بلند می‌شود و این پیام را به جهانیان مخابره می‌کند که محبّین و عاشقان

۱. بیانات امام خامنه‌ای (عج) در دیدار با مسئولان نظام و میهمانان بیست‌وهشتمین کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی، ۱۳۹۳/۱۰/۱۹، دسترسی در: [https://farsi.khamenei.ir/speech-](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=28622)

سیدالشهدا علیه السلام با تاسی به آن حضرت، در برابر ظلم و فساد سر تسلیم فرود نمی آورند و همواره خود را حامی حق و یاری کننده مستضعفان و محرومان عالم می دانند. این اجتماع بزرگ این پیام را به همراه دارد که اگر سران استکباری و دست نشانندگان مرتجع و تکفیری ها اگر بخواهند به مقدسات اسلامی و کیان اسلام و اهل بیت علیهم السلام تعرضی بکنند، این محبان و عاشقان و رهروان سیدالشهدا علیه السلام هستند که با بسیج عمومی، در مقابل آنها خواهند ایستاد و ریشه ستم و ستمگران را از بن بر خواهند کند. به همین دلیل است که تمام مستکبران عالم، به ویژه دستگاه های صهیونیستی و امریکایی، تمام قوای خودشان را به کار می گیرند و مانع تراشی می کنند که این حرکت شکل نگیرد. آنها به شدت می کوشند این حرکت را که نماد قدرت و اقتدار امت اسلامی است، کم رنگ کرده، به یک مراسم مذهبی ساده که فقط بُعد احساسی و عاطفی دارد تنزل دهند. امام خامنه ای دام ظلّه در اشاره به این پیام اربعین می فرماید:

هرجا نمونه‌هایی از این اجتماع را ما مشاهده کردیم، ولو تن‌ها، جسم‌ها در کنار هم قرار گرفتند، دیدیم انعکاس آن در دنیا مایه شرف و آبروی اسلام و مسلمین شد؛ مایه آبروی پیغمبر ﷺ شد. نماز عید را که می‌خوانیم، کنار هم قرار می‌گیریم، می‌گوییم: «الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيدًا وَ لِمُحَمَّدٍ ﷺ ذُخْرًا وَ شَرَفًا وَ كَرَامَةً وَ مَزِيدًا»؛ صرف کنار هم قرار گرفتن جسم‌ها در نماز، برای پیغمبر ﷺ مایه شرف است؛ برای امت اسلامی مایه اعزاز و احترام است. اجتماع حج همین جور است. امسال شما ملاحظه کردید در اربعین حسینی میلیون‌ها انسان در کنار هم قرار گرفتند؛ خود این حرکت عظیم یک جمعی از مسلمان‌ها - البته مخصوص شیعه نبود، سنی‌ها هم بودند - که در دنیا انعکاس پیدا کرد، تعظیم کردند، تجلیل کردند، آن را بزرگ‌ترین گردهمایی عالم به حساب آوردند؛ چه کسانی؟ آن‌هایی که دارند مسائل اسلامی را رصد می‌کنند.^۱

معظم‌له از اربعین حسینی به‌عنوان یکی از مصادیق قوّت و قدرت امروز دنیای اسلام یاد می‌کنند و می‌فرمایند:

یکی از مصادیق قوّت را امروز دنیای اسلام دارد مشاهده می‌کند و آن راهپیمایی اربعین است؛ «وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ.» راهپیمایی اربعین قوّت اسلام است، قوّت حقیقت است، قوّت جبهه مقاومت اسلامی است که این جور اجتماع عظیم میلیونی راه می‌افتند به سمت کربلا، به سمت حسین علیه السلام، به سمت قلّه و اوج افتخار فداکاری و شهادت که همه آزادگان عالم باید از او درس بگیرند.^۱

ش) استکبارستیزی و مبارزه با دشمنان دین

مهم‌ترین مولّفه و شاخصه نهضت امام حسین علیه السلام ظلم‌ستیزی و مبارزه با استکبار و طاغوت بود و این در بیان سیدالشهدا علیه السلام به‌صراحت آمده است:

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌الله در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه امام حسین علیه السلام، ۱۳۹۸/۷/۲۱، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=43767>

أَنْتَى لَمْ أَخْرُجْ أَشْرًا وَلَا بَطْرًا وَلَا مُفْسِدًا وَلَا ظَالِمًا وَ إِنَّمَا خَرَجْتُ لِطَلَبِ الْإِصْلَاحِ فِي أُمَّةٍ جَدِّي ﷺ أُرِيدُ أَنْ أَمُرَّ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَسِيرَ بِسِيرَةِ جَدِّي وَ أَبِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ.^۱

همانا من برای سرکشی و خودپسندی و تکبر و فسادکردن و ظلم نمودن خارج نشدم [قیام نکردم]. و به تحقیق که من برای اصلاح و درست کردن [کارها] در میان امت جدم ﷺ قیام کردم و می‌خواهم به نیکی سفارش و از بدی نهی کنم و مطابق سیره جدم رسول خدا ﷺ و پدرم علی بن ابی طالب ﷺ رفتار نمایم.

یکی از رموز این همه تأکید بر سوگواری امام حسین ﷺ و بزرگداشت اربعین حسینی، زنده نگه داشتن همین شعار و تقویت روحیه مبارزه با ستمگران و طاغوتیان است. درحقیقت، برقراری عزای حسینی و نکوداشت آن در دهه محرم و اربعین، یک جهاد مقدس و احیای خط ائمه ﷺ و تبیین مظلومیت آنان و اعتراض به ظالمان و

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۴۴، ص ۳۲۹.

حمایت از مظلومان، و انتقال فرهنگ شهادت به نسل‌های آینده است؛ حقیقتی که هدف تمام امامان علیهم‌السلام در آن خلاصه شده است و در قیام امام حسین علیه‌السلام روشن‌تر، آشکارتر، جامع‌تر و عمیق‌تر تبلور و ظهور یافته است. گرامیداشت روز عاشورا و اربعین، در حقیقت زنده نگه داشتن دین اسلام و مبارزه با دشمنان دین است که الحمدلله اثرگذار هم بوده است. دلیلش هم سنگ اندازی‌هایی است که در این مسیر انجام می‌دهند. سال‌ها بود که جلوی آن را گرفته بودند. امروز که بستر و زمینه آن فراهم شده به انحای مختلف تلاش می‌کنند مانع از گسترش آن و تبلیغ آن بشوند.

ص) بیداری امت اسلام و قیام‌های حق طلبانه

تمام نهضت‌های به حقی که در جهان اسلام پس از شهادت امام حسین علیه‌السلام به وجود آمده است، از قبیل قیام توابین، قیام مختار و مانند آن، دست‌مایه اصلی‌شان یاد و خاطره قیام عاشورا بوده و خواهد بود. در واقع، قیام و نهضت سیدالشهدا علیه‌السلام وجدان‌های خفته را بیدار کرد و

سرچشمهٔ نهضت‌ها و قیام‌های متعددی در جامعهٔ اسلامی شد. هرچند برخی از سردمداران این قیام‌ها افرادی ماجراجو و فرصت‌ساز بودند که به نام اهل‌بیت علیهم‌السلام حرکتی را پدید می‌آوردند تا مردم را به دنبال داشته و به اهداف دیگر خویش دست یابند، اما بسیاری از این حرکت‌ها حق‌طلب و هواخواه‌عترت بودند که در مسیر احقاق حق و انتقام خون امام حسین علیه‌السلام از قاتلان وی به‌وقوع پیوستند و تأثیر عمیقی در افکار عمومی برای مبارزه با حکومت‌های ظالم به‌جا گذاشتند.

انقلاب شکوهمند اسلامی ایران نیز که سرآغازی برای وقوع جنبش‌های آزادی‌بخش و حرکت‌های بیداری اسلامی در مصر، تونس، لیبی، یمن، لبنان و فلسطین به‌حساب می‌آید، از جملهٔ نتایج قیام امام حسین علیه‌السلام در زمان معاصر است. امروز نیز علی‌رغم اینکه از این واقعهٔ تاریخی سالیان متمادی می‌گذرد، زنده‌نگه‌داشتن قیام سیدالشهدا علیه‌السلام - که یک نمود و جلوهٔ آن در اربعین حسینی تبلور و ظهور پیدا می‌کند -

می‌تواند بیش‌ازپیش قلمرو و قلب و ذهن
انسان‌ها را فتح کرده و خون تازه‌ای در
حرکت‌های انقلابی تزریق کند و این حقیقت را
بار دیگر اثبات کند که:

إِنَّ لِقَتْلِ الْحُسَيْنِ حَرَارَةً فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لَا
تَبْرُدُ أَبَدًا.^۱

از شهادت حسین علیه السلام آتشی در قلب مؤمنان
افروخته شده است که هرگز سردی و
خاموشی نمی‌پذیرد.

اینکه همواره حاکمان و مستکبران تلاش
کرده‌اند شعاع قیام عاشورا را محدود به زمان و
مکان خاصی کنند، یا نسبت به پیاده‌روی اربعین
ایجاد شبهه و تردید کنند، به این دلیل است که به
این وسیله بتوانند مانع اشاعه فرهنگ الهی و
تاریخی آن شوند.

(ض) فرصت تحقق بخشی به جهاد تبیین

روشنگری و تبیین معارف و حقایق همیشه یکی
از وظایف مقدّس انبیا، علما، متفکران، دانایان و

۱. حسین بن محمدتقی نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط

المسائل، همان، ج ۱۰، ص ۳۱۸.

مصلحان بوده است.^۱ تاریخ پرفرازونشیب ادیان الهی همگی نشان از این حقیقت دارد که انبیای الهی و رهبران دینی، همواره به دنبال روشنگری و تبیین معارف توحیدی برای غفلت‌زدایی و برطرف کردن حیرت و جهالت بوده‌اند. از برجستگان آن‌ها در این زمینه رسول اکرم ﷺ و امیر مؤمنان، علی علیه السلام بوده‌اند. این مسئله به قدری در سیره رسول اکرم ﷺ پررنگ بود که امیر مؤمنان علیه السلام در وصف آن فرموده است:

طَبِيبٌ دَوَّارٌ بِطَبِّهِ قَدْ أَحْكَمَ مَرَاهِمَهُ وَ أَحْمَى مَوَاسِمَهُ يَضَعُ ذَلِكَ حَيْثُ الْحَاجَةُ إِلَيْهِ مِنْ قُلُوبٍ عُمِيٍّ وَ آذَانٍ صُمٍّ وَ أَلْسِنَةٍ بُكِمٍ مُتَتَّبِعٌ بِدَوَائِهِ مَوَاضِعَ الْعُقْلَةِ وَ مَوَاطِنَ الْحَيْرَةِ.^۲

او طبیبی است سیار که با طب خویش همواره به گردش می‌پردازد؛ مرهم‌هایش را به خوبی آماده ساخته، حتی برای مواقع

۱. بیانات امام خامنه‌ای رحمته الله علیه در دیدار جمعی از روحانیون، [https://farsi.khamenei.ir/speech-1377/2/2](https://farsi.khamenei.ir/speech-1377/2/2.content?id=2883)، دسترسی در: .content?id=2883

۲. محمد بن حسین شریف الرضی، نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، قم، هجرت، ۱۴۱۴ق، خطبه ۱۰۸.

اضطراب و داغ کردن محل زخم‌ها، ابزارش را گذاخته است، برای قلب‌های نابینا و گوش‌های ناشنوا و زبان‌های گنگ؛ با داروی خود در جست‌وجوی بیماران فراموش شده و سرگردان است.

حضرت زینب علیها السلام یکی دیگر از برجستگان و الگوها در حوزه تبیین بود که توانست حادثه کربلا را ماندگار کند. امام‌خامنه‌ای دام‌ظله در اشاره به نقش تبیینی حضرت زینب علیها السلام می‌فرماید: چهل روزی که از عاشورا تا اربعین اتفاق افتاده، یکی از مقاطع بسیار مهم تاریخ اسلام است. روز عاشورا در اوج اهمیت است و این چهل روزی هم که بین عاشورا و اربعین هست، تالی‌تِلو روز عاشور است. اگر روز عاشورا اوج مجاهدت همراه با فداکاری - فداکردن جان، فداکردن عزیزان، فرزندان و یاران - است، این چهل روز، اوج مجاهدت همراه با تبیین، همراه با افشاگری، همراه با توضیح [است]. اگر این چهل روز نمی‌بود، اگر حرکت عظیم زینب کبری و جناب امّ کلثوم و حضرت سجاد علیهما السلام نمی‌بود، شاید آن فقره «لَيْسَتَنَّقِدَ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ

وَ حَيْرَةَ الضَّلَالَةِ» اتفاق نمی افتاد. این حرکت عظیم، این صبر فوق العاده خاندان پیغمبر ﷺ به پیشوایی زینب کبری ﷺ و امام سجاد ﷺ بود که توانست حادثه کربلا را ماندگار کند و به معنای واقعی کلمه این تبیین مکمل آن فداکاری بود.^۱

اقدام به تبیین حقایق و روشنگری برای مردم یکی از وظایف و رسالت‌های همگانی است؛ به این بیان که همه افراد آگاه جامعه، وظیفه دارند برای تبیین و ترویج حقایق تلاش کنند. امام خامنه‌ای دام‌ظله می فرماید:

آنچه وظیفه همه ملت اسلام و همه امت اسلام است، مبارزه برای روشنگری است؛ این در درجه اول. هم علما مسئول اند، هم روشنفکران مسئول اند، هم تحصیل کرده‌ها مسئول اند، هم همه کسانی که منبری دارند، تریبونی دارند مسئول اند که روشنگری کنند و حقایق دنیای اسلام را برای مردمی که

۱. بیانات امام خامنه‌ای دام‌ظله در پایان مراسم عزاداری اربعین

حسینی، ۱۴۰۰/۷/۵، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir>

./speech-content?id=48746

نمی‌دانند بیان کنند؛ این روشنگری جهاد است. جهاد فقط شمشیرگرفتن و جنگ کردن در میدان قتال نیست؛ جهاد شامل جهاد فکری، جهاد عملی، جهاد تبیینی و تبلیغی و جهاد مالی است. امروز به‌خاطر اینکه این فریضه را - فریضه تبیین را - ما درست انجام ندادیم، یک عده‌ای دچار گمراهی‌اند و به خیال اینکه برای اسلام دارند کار می‌کنند، علیه اسلام دارند کار می‌کنند. این گروه‌های تروریستی در منطقه ما که امنیت را از ملت‌های مسلمان سلب کرده‌اند، آسایش را از ملت‌های مسلمان گرفته‌اند؛ به‌جای دشمن، این‌ها دارند با مسلمان‌ها می‌جنگند. این گروه‌های تکفیری، گروه‌های نزدیک به وهابی‌ها، کسانی هستند که زحمت دشمن را این‌ها به‌عهده گرفته‌اند! آن کاری که دشمن می‌خواهد بکند این‌ها دارند برای او انجام می‌دهند؛ بین مسلمان‌ها اختلاف ایجاد کرده‌اند. وقتی مسلمان‌ها با هم سرگرم جنگ شدند قضیه فلسطین فراموش می‌شود؛ کما اینکه دارند قضیه فلسطین را

به فراموشی می‌سپارند. باید تبیین کرد، باید روشنگری کرد، باید کار کرد؛ از این محافل قرآنی استفاده کنید، از این اجتماعات قرآنی استفاده کنید. شماها که از کشورهای مختلف آمده‌اید، ملت‌های خودتان را ارشاد کنید، آگاه کنید؛ آن‌ها را به تعلیم قرآن، به جهاد قرآنی، به تبیینی که قرآن خواسته است [هدایت کنید]؛ «لْتَبَيَّنَّهٗ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُوْنَہ» (آل عمران: ۱۸۷)؛ این‌ها را برایشان بیان کنید، روشن کنید.^۱

اربعین فرصت طلایی برای تحقق بخشی به فرمان جهاد تبیین است. در این گردهمایی که میلیون‌ها انسان در کنار هم قرار می‌گیرند و بزرگترین گردهمایی عالم را تشکیل می‌دهند، فرصت مناسبی برای رهروان زینب کبری (ع) و امام سجاد (ع) حاصل می‌شود تا حقایق و واقعیت‌ها را بیان کنند و با به‌کاربردن حداکثر

۱. بیانات امام خامنه‌ای (ع) در دیدار با قاریان و حافظان برتر شرکت‌کننده در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، ۱۳۹۵/۲/۲۹، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33125>.

توان و کوشش به تبیین معارف و حقایق و آگاهی‌بخشی و روشنگری به افکار عمومی پردازند و با اقدامات دشمن در ابهام‌افکنی، تحریف، انحراف، کتمان و پنهان‌سازی و وارونه‌نمایی و مدیریت اذهان در عرصهٔ جنگ نرم مقابله کنند. البته بدیهی است که پرداختن به این مهم و استفاده از ظرفیت اربعین در این زمینه، نیازمند توجه به الزاماتی است که باید در جای خود بدان پرداخت.

ط) زمینه‌ساز شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی

امروزه پیوسته از تمدن نوین اسلامی و ضرورت بسترسازی برای شکل‌گیری آن سخن به میان می‌آید. بدیهی است تحقق کامل یک تمدن آن‌هم در قالب تمدن اسلامی از وظایف اصلی جامعه به‌شمار می‌آید و تمام مسلمانان فارغ از نژاد و رنگ و ملیت‌های متفاوت هرکدام به‌گونه‌ای در شکل‌گیری کامل این تمدن نقش دارند؛ چراکه این تمدن اسلامی است که جامعه را به کمال می‌رساند. بی‌شک راهپیمایی اربعین

در تحقق ارزش‌های تمدن اسلامی جایگاه بسیار مهمی دارد؛ چراکه این گردهمایی بزرگ مظهر ظهور و تجلی ارزش‌های تمدن‌ساز امت اسلامی و انتقال باورها و ارزش‌ها است. پیاده‌روی اربعین این ظرفیت عظیم را دارد که آرمان‌ها و آرزوهای امت اسلام را برآورده سازد و موانع بزرگ فراروی امت اسلامی را در مسیر دست‌یافتن به تمدن بزرگ از سر راه بردارد. باید این ظرفیت را قدر شناخت و پاس داشت و آن را سرمایه پیشرفت قرار داد. امام‌خامنه‌ای دام‌ظله در اشاره به ظرفیت‌های تمدنی پیاده‌روی اربعین می‌فرماید:

این مراسم (پیاده‌روی اربعین) را هر چه می‌توانید و هر چه می‌توانیم، باید پُربارتر و معنوی‌تر کنیم؛ معنا و مضمون این مراسم را باید روز به روز بیشتر کنیم؛ اهل فکر، اهل فرهنگ، اهل اقدام فرهنگی و فکری، برای این حرکت عظیم بنشینند برنامه‌ریزی کنند. امروز هدف هر مسلمان باید ایجاد تمدن اسلامی نوین باشد؛ ما امروز این را می‌خواهیم. امروز بحمدالله ملت‌های

اسلامی بیدار شده‌اند. ملت‌های اسلامی ظرفیت‌های عظیمی دارند که اگر از این ظرفیت‌ها استفاده شود، امت اسلامی به اوج عزت خواهد رسید؛ ما باید به این بیندیشیم، به این فکر کنیم؛ ایجاد تمدن عظیم اسلامی، هدف نهایی ماست.»^۱

«اگر ظرفیت‌های کشورهای اسلامی بر روی هم مجتمع بشود، آن وقت امت اسلامی نشان خواهد داد که عزت الهی یعنی چه؛ تمدن عظیم اسلامی را به جوامع عالم نشان خواهد داد؛ باید هدف ما این باشد و این راهپیمایی اربعین می‌تواند یک وسیله گویایی برای تحقق این هدف باشد.»^۲

ظ (زمینه‌ساز ظهور

هر نهضت و انقلابی در صورتی امکان پیروزی و نتیجه‌بخشی دارد که قبلاً در ابعاد مختلف برای آن زمینه‌سازی لازم انجام گرفته، افکار عمومی

۱. بیانات امام خامنه‌ای (مدظله) در دیدار جمعی از موکب‌داران عراقی،

۱۳۹۸/۶/۲۷، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

[.content?id=43490](https://farsi.khamenei.ir/speech-?content?id=43490)

۲. همان.

برای پشتیبانی و حمایت از آن آماده شده باشد؛ چنان‌که رسول مکرم اسلام ﷺ برای اینکه اسلام را علناً به مردم معرفی کند، قبلاً زمینه‌های لازم را فراهم کرد و آمادگی لازم برای پذیرش آن را در بین مردم ایجاد کرد و سپس علنی آن را به مردم عرضه داشت. بی‌شک حکومت جهانی امام عصر علیه السلام نیز از این قاعده مستثنا نیست و تحقق آن نیازمند فراهم آمدن شرایط لازم و آمادگی افکار جامعه است. از این رو، بر هر فرد مؤمن و متعهدی که در انتظار ظهور مولایش به سر می‌برد واجب و لازم است که در گام اول، خود را برای این امر آماده و مهیا سازد، به گونه‌ای که اگر احتمال ظهور حضرت بعد از یک ساعت باشد، آمادگی کامل برای قیام و پذیرش حکومت جهانی حضرت را داشته باشد. علاوه بر این، انسان منتظر باید در کنار این آمادگی، بکوشد با رفع موانع موجود، زمینه ظهور و قیام حضرت را فراهم سازد. انجام این رسالت علاوه بر اینکه

تکلیف است، موجب فضیلت و برتری منتظران بر دیگر مردمان زمان‌های دیگر می‌شود.^۱

اربعین یک جریان آماده‌کننده و زمینه‌ساز ظهور است؛ چراکه در این گردهمایی، ندای حسین بن علی علیه السلام و فریاد بلند حق‌طلبی او به گوش جهانیان رسانده می‌شود. اربعین، ارزش‌های دینی و انسانی همچون عدالت‌خواهی، ظلم‌ستیزی، مقابله با طاغوت، حمایت از مظلوم و ستم‌دیده، دفاع از حق و... را در عالم زنده می‌کند و همگان را به احیا و ترویج این ارزش‌ها دعوت می‌کند. بی‌شک، وقتی این ارزش‌ها در جامعه جهانی زنده شود و همگان به سمت کسب آن‌ها رهنمون شوند، درحقیقت اقدام عملی برای

۱. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، تهران، اسلامیه، ۱۳۹۵ ق، ج ۲، ص ۳۲۰.
 «إِنَّ أَهْلَ زَمَانٍ غَيْبَتِهِ الْقَائِلِينَ بِإِمَامَتِهِ وَالْمُنْتَظِرِينَ لِظُهُورِهِ أَفْضَلُ مِنْ أَهْلِ كُلِّ زَمَانٍ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَعْطَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ وَالْأَفْهَامِ وَالْمَعْرِفَةِ مَا صَارَتْ بِهِ الْغَيْبَةُ عِنْدَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْمَشَاهِدَةِ وَجَعَلَهُمْ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِينَ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ بِالسَّيْفِ.»

زمینه‌سازی ظهور صورت گرفته است. به تعبیرِ دیگر، عملاً به هر میزان که امام حسین علیه السلام و قیام و نهضتش بیشتر شناخته شوند، ظهور نزدیک‌تر است. لذا معرفی امام حسین علیه السلام و کربلا که در پیاده‌روی اربعین اتفاق می‌افتد، خود راه زمینه‌سازی ظهور امام زمان علیه السلام است. مرحوم آیت‌الله بهجت علیه السلام در این باره می‌فرماید:

امام‌زمان خودش را به‌واسطه امام حسین علیه السلام به همه عالم معرفی می‌کنند... بنابراین در آن زمان باید همه مردم عالم، حسین علیه السلام را شناخته باشند... اما الان هنوز همه مردم عالم، حسین علیه السلام را نمی‌شناسند و این تقصیر ماست؛ چون ما برای سیدالشهدا علیه السلام طوری فریاد زدیم که همه عالم صدای ما را بشنود، پیاده‌روی اربعین بهترین فرصت برای معرفی حسین علیه السلام به عالم است.^۱

ع) شکل‌گیری نظام رفتار و سبک زندگی اسلامی از مشخصه‌های بارز هر امتی، تحقق سبک زندگی است و اسلام به‌عنوان کامل‌ترین آیین

۱. محمدحسین رخشاد، همان، ص ۳۴۰.

هدایت بشر، بهترین سبک زندگی را که برخاسته از هویت اسلامی به همراه هویت ملی و بومی مسلمانان است، ارائه کرده است؛ واقعیتی که امام خامنه‌ای دامنه‌ای در اشاره به آن می‌فرماید:

ملت ایران در بینش نظام سیاسی‌ای که امام بزرگوار در این کشور برقرار کرد، نیازی ندارد که روش‌های زندگی خود را از دیگران تقلید کند و یاد بگیرد؛ زیرا دارای فرهنگ غنی و عمیقی است؛ اسلام را دارد، آموزش‌های قرآنی را دارد، دستورات الهی را دارد، سنت‌های اصیل ملی و بومی خود را دارد و می‌تواند یک زندگی شیرین، زیبا، باشکوه، مرفه و همراه با عزت را برای خود ترتیب دهد.^۱

امروزه رسوخ سبک زندگی غربی در جهان اسلام و بیگانه‌شدن از سیره معصومان علیهم‌السلام از موانع جدی بر سر راه تحقق امت اسلامی است و اربعین می‌تواند مؤثرترین عامل مبادله فرهنگی

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌ای در مراسم هشتمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی علیه‌السلام، ۱۴/۳/۱۳۷۶، دسترسی در:

و فکری و محلی برای هم‌افزایی عناصر سازندهٔ سبک زندگی و فرهنگ اصیل اسلامی در همهٔ زمینه‌های زندگی باشد. در این همایش جهانی، نمایندگان و رهبران مذاهب اسلامی باید با استفاده از این فرصت، آثار، اخبار و سیرهٔ پیامبر خدا ﷺ و ائمهٔ اطهار علیهم‌السلام را در زمینه‌های مختلف اعتقادی، سیاسی، اخلاقی، اقتصادی و اجتماعی بازگو کنند تا در این فرصت، الگوهای خوب تربیتی شکل بگیرد و از بدعت‌ها گذر و تقید به سنت‌های حسنه بیشتر شود. تحکیم اخلاقیاتی چون دستگیری از نیازمندان، وجدان‌کاری، رعایت وابستگی‌های خانوادگی، عفت و پاکدامنی، تقویت ایمان، تکامل شخصیت، تغییر در رفتار و منش، تولدی دوباره، گذر از مادیات به معنویات، میل به نیکوکاری، احترام به هم‌نوع، شادکامی، آمرزش گناهان، توشهٔ آخرت، رضایت و خشنودی خدا، خدمت به خلق‌الله، تقویت دین، یاد خدا، لغو امتیازات، افزایش تعاون و امدادسانی، تولید سرمایهٔ اجتماعی، تقویت فرهنگ جامعه‌پذیری و قوام

جوامع، همبستگی اجتماعی فراملی و فرامذهبی،
افزایش آگاهی اجتماعی، تقویت باورهای دینی،
ولایت‌مداری، استقامت و ایستادگی و... از جمله
ظرفیت‌های اربعین در شکل‌گیری نظام رفتاری
انسان‌هاست.^۱

۱. ر.ک. مسعود معینی‌پور، مدنیت، عقلانیت، معنویت در
بستر اربعین، تهران، سوره مهر، ۱۳۹۴، ص ۳۶-۳۷.

الزامات

پیاده‌روی اربعین

بی‌شک فضیلت و برکاتی که برای پیاده‌روی اربعین و نیز زیارت اباعبدالله علیه السلام ذکر شده است، نیازمند توجه به برخی آداب و شروط آن است. بدیهی است اگر قدر این شروط را بدانیم و بیشتر عمل کنیم، بهره‌مندی مان از زیارت بیشتر خواهد بود. مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

الف) معرفت و بصیرت

در هر کاری اولین و درعین حال مهم‌ترین گام معرفت و شناخت است؛ چراکه تا انسان شناخت درستی از هدف، عمل یا مسیری که انتخاب می‌کند، نداشته باشد، نمی‌تواند درک درستی از وظایف و مسئولیت‌هایی که برعهده اوست، داشته باشد. پیاده‌روی اربعین، برای زیارت سیدالشهدا علیه السلام است و لذا ضرورت دارد زائر

اباعبدالله الحسین علیه السلام معرفت پیدا کند که قدم در چه مسیری گذاشته است و عزم زیارت کدام شخصیت و بارگاه را دارد. او باید نسبت به سیدالشهدا علیه السلام و دیگر معصومان علیهم السلام که در این سفر به زیارت آنها نائل می‌شود، شناخت پیدا کند. البته باید توجه کرد وقتی بحث شناخت امام علیه السلام به میان می‌آید، مراد شناخت شناسنامه‌ای از معصوم نیست - گرچه آن هم خوب است و می‌تواند در شناخت و معرفت حقیقی امام علیه السلام راهنمای ما باشد - بلکه کمترین حد معرفت در گام اول، معرفت و اعتقاد به جایگاه و شأن والای امام علیه السلام و فضایل و اوصاف اوست؛ اینکه زائر بداند و با شناخت خود یقین پیدا کند که امام علیه السلام همچون پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و برخوردار از همه کمالات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است، جز اینکه به او وحی نمی‌شود. امام علیه السلام وارث پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است و همانا اطاعت از او، اطاعت از خدا و رسول اوست.^۱ زائر باید

۱. «يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا» (نساء: ۵۹).

بداند که امام علیه السلام آینه دار صفات جمال و جلال خداست و از این رو نظارت و اثربخشی او در حیات و مرگش یکسان است. بی شک اگر عظمت و شأن والای امام علیه السلام مورد توجه ما قرار گیرد و از طرفی به فقر و نیاز خود توجه داشته باشیم، ناخودآگاه متوجه آن وجودات مقدس شده و به آن‌ها پناه می‌آوریم و همین یعنی ایجاد حس و روح معنوی در وجود انسان و این معرفت با اندکی تأمل و تفکر در اینکه اهل بیت علیهم السلام وسائط فیض الهی هستند برای انسان به وجود خواهد آمد. اگر انسان معرفت داشته باشد که امام علیه السلام هر چند از دنیا رفته باشد، در واقع حی و حاضر است، زیارت را فقط در حد زیارت گنبد و بارگاه تلقی نمی‌کند، بلکه آن را به منزله حضور در محضر امام علیه السلام می‌داند و لذا طرز معاشرت و رفتار و گفتارش را به گونه‌ای تنظیم می‌کند که گویا امام حی و حاضر را زیارت و ملاقات می‌کند.

گام دوم در معرفت امام علیه السلام، شناخت خصوصیات و ویژگی‌های شخصی آن‌ها به ویژه سلوک و راه‌وروش زندگی آن‌هاست که خود

مقدمه‌ای برای الگو قرار دادن ایشان در زندگی خواهد بود.

با این بیان، زائر اباعبدالله الحسین علیه السلام باید با چنین معرفت و بینشی عازم پیاده‌روی اربعین شود و در گفتار و رفتار از سیره و منش اهل بیت علیهم السلام و به‌ویژه سیدالشهدا علیه السلام تبعیت کند و از ایشان الگو بگیرد. اگر این‌گونه شد، زیارت او کمال می‌یابد و ثواب‌های فراوانی که در روایات دینی وارد شده است بر آن مترتب می‌شود. در یک نمونه امام صادق علیه السلام خطاب به بشیر می‌فرماید:

يَا بَشِيرُ مَنْ زَارَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَسَلَّمَ عَارِفًا بِحَقِّهِ كَانَ كَمَنْ زَارَ اللَّهَ فِي عَرْشِهِ.^۱

کسی که قبر حسین بن علی علیه السلام را همراه با معرفت زیارت کند، همانند کسی است که خدا را در عرش زیارت کرده است.

حضرت در بیانی دیگر می‌فرماید:

مَنْ آتَاهُ بِبَصِيرَةٍ وَرَغْبَةٍ فِيهِ كَانَ لَهُ حَاجَةٌ

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۹۸، ص ۷۷.

مَبْرُورَةٌ وَ عُمْرَةٌ مُتَقَبَّلَةٌ وَ كَانَ لَهُ مِنَ الْفَضْلِ
هَكَذَا وَ هَكَذَا.^۱

اگر کسی با بصیرت و رغبت به زیارت
ابی عبدالله علیه السلام برود، مثل آن است که به حج
و عمره ای مقبول و مبرور رفته است.

ب) رعایت تعالیم دین

کسی که به زیارت سیدالشهدا علیه السلام نائل می شود
باید عامل به تعالیم دینی باشد. او باید بداند که
هدف قیام سیدالشهدا علیه السلام اقامه احکام شریعت و
برپایی سنت های دینی بود و حضرت در راه
احیای دین و زنده نگه داشتن احکام و شریعت
اسلامی به شهادت رسیده است؛ چنان که در
بسیاری از فرازهای زیارت نامه آن حضرت به این
حقیقت اشاره شده است: «أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ
الصَّلَاةَ وَآتَيْتَ الزَّكَاةَ وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ
الْمُنْكَرِ.»

براین اساس، زائر امام حسین علیه السلام که به عشق
زیارت سیدالشهدا علیه السلام قدم در جاده عشق

می‌گذارد و می‌خواهد محبت و مودت خود را به مولایش نشان دهد، به‌گونه‌ای رفتار می‌کند که مورد تأیید و رضایت مولایش باشد که یکی از مصادیق آن، عمل به احکام و شرایع دینی است؛ بنابراین نه تنها زیارت سیدالشهدا علیه السلام مانع از عمل او به دیگر تعالیم اسلامی نباید باشد، بلکه برعکس، زیارت سیدالشهدا علیه السلام می‌بایست اعتقاد و باور و پابندی انسان به تعالیم دینی را استحکام و قوت بخشد؛ چراکه او به زیارت «عامل و احیاگر دین» نائل شده است و اگر این چنین نباشد، بدانند که نه تنها به زیارت نائل نشده، بلکه از بهره‌آ آن برخوردار نگردیده است. حضرت آیت‌الله سیستانی در بیان لوازم زیارت سیدالشهدا علیه السلام می‌فرماید:

از لوازم این زیارت آن است که زائر علاوه بر یادآوری جان‌فشانی‌های امام حسین علیه السلام در راه خداوند متعال، تعالیم دین حنیف از جمله: نماز، حجاب، اصلاح، گذشت، بردباری و ادب و قوانین آموشد و دیگر مفاهیم پسندیده را رعایت نماید تا زیارتش

گامی در مسیر تربیت نفس برای پذیرش این امور و تثبیت آثار آن تا زیارت‌های بعدی باشد. چنین است که شرکت در این مراسم به منزله حضور در مجالس تعلیم و تربیت امام علیه السلام خواهد شد. پس بر زائران است که در مسیر خویش، ذکر خدای متعال را بسیار بگویند و در هر گام و هر عمل خود اخلاص را در نظر داشته باشند و بدانند که خداوند متعال نعمتی همتای اخلاص در عقیده و گفتار و رفتار را به کسی عنایت نفرموده است و عمل تهی از اخلاص، با پایان زندگی دنیوی تمام می‌شود؛ در حالی که عمل مخلصانه، هم در این دنیا و هم پس از آن، جاودان و مبارک خواهد ماند.

خدا را، خدا را در نماز! که نماز آن گونه که در حدیث شریف آمده، ستون دین و معراج مؤمنان است و اگر پذیرفته شود اعمال دیگر پذیرفته است و اگر مقبول نیفتد اعمال دیگر مردود خواهد شد. سزاوار است که مؤمن به ادای نماز در اول وقت پایبند باشد؛ چرا که محبوب‌ترین بندگان نزد خدا کسی است که به فراخوان نماز پاسخی

سریع‌تر دهد، و شایسته نیست که مؤمن در اول وقت نماز، به عبادت دیگری پردازد؛ زیرا نماز برترین طاعت‌هاست. از اهل بیت علیهم‌السلام روایت است که: «شفاعت ما به کسی که نماز را سبک شمارد، نخواهد رسید» و پیرامون توجه خاص امام حسین علیه‌السلام به نماز در روز عاشوا نقل شده است که آن حضرت به کسی که زمان فرارسیدن اول وقت نماز را یادآور شد، فرمود: «نماز را به یاد آوردی، خداوند تو را از نمازگزاران قرار دهد» و پس از این سخن، زیر بارانی از تیر، به نماز ایستاد.

خدا را، خدا را در اخلاص! که ارزش و برکت عمل انسان به میزان اخلاص او برای خداوند متعال است؛ زیرا خداوند جز آن عملی را که خالص برای او و پاک از نیت غیر باشد، نمی‌پذیرد. از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم روایت است که هنگام مهاجرت مسلمانان از مکه به مدینه فرمود: «هرکه برای خدا و رسولش هجرت کند، هجرتش به سوی او خواهد بود، و هرکه برای بهره‌مندی از دنیا هجرت نماید، سوی دنیا مهاجرت کرده

است. خداوند به میزان اخلاص در عمل، پاداش آن را چندان فزونی دهد که تا هفت صد برابر شود و خدا برای هر کس بخواهد، پاداش مضاعف منظور فرماید.»

خدا را، خدا را در رعایت پوشش و حجاب! که از مهم‌ترین چیزهایی است که اهل بیت علیهم‌السلام حتی در سخت‌ترین وضعیت کربلا به آن توجه داشته و خود والاترین الگوی آن بوده‌اند. ایشان به اندازه آزاری که از هتک حرمت خود دیدند، از هیچ رفتار دشمن آزرده نشدند. لذا بر همه زائران و به‌ویژه بر بانوان زائر فرض است که عفاف را در رفتار و نوع پوشش و ظاهر خود حفظ کرده و از هر چه این امر را خدشه‌دار می‌کند (مانند پوشیدن لباس‌های تنگ و اختلاط‌های زشت و استفاده از زیورآلات ناروا) بپرهیزند؛ بلکه سزاوار است که به منظور منزّه نگه داشتن این مراسم مقدّس از شائبه‌های ناپسند، تا حدّ امکان، بالاترین مراتب عفاف را رعایت کنند.^۱

۱. پایگاه اطلاع رسانی آیت‌الله سیستانی، «پرسش و پاسخ»، دسترسی در: www.sistani.org/persian/qa/search/9245

پ) رعایت آداب زیارت

زیارت مرقد ائمه اطهار علیهم السلام چه از راه دور باشد و چه از نزدیک، در حکم زیارت ایشان در ایام حیات ظاهری شان است. در روایتی از رسول اکرم صلی الله علیه و آله وارد شده است:

کسی که پس از مرگ و وفات مرا زیارت کند، مانند کسی است که مرا در حال حیات ملاقات کرده است و من در هر دو حال شاهد بر او هستم و شفاعت او در روز رستاخیز برعهده من است.^۱

امام صادق علیه السلام به شخصی که راهش برای زیارت و حضور در محضر امام علیه السلام دور بود و نمی توانست به حضور ایشان شرفیاب شود، فرمودند: «زیارت ما از دور و نزدیک و در زمان حیات ظاهری و پس از آن یکسان است و همه در حکم زیارت است»؛ بعد حضرت فرمودند: «اگر خواستید از راه دور ما را زیارت کنید و امکان حضور ظاهری برای شما نبود، همان آداب زیارت را به جا بیاورید.»^۲

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۴۵.

۲. ر.ک. شیخ عباس قمی، سفینه البحار، قم، اسوه، ۱۴۲۶ق،

ج ۳، ص ۵۱۸.

اگر این واقعیت را پذیرفتیم و به آن باور قلبی پیدا کردیم، بی شک نوع نگرش ما و رفتار ما در زیارت معصومان علیهم السلام تغییر می کند و همچون حال حضور در محضر ایشان می شود. برای مثال، اگر برای حاضر شدن در محضر امام علیه السلام، خود را مقید به رعایت اصول و آدابی می دانستیم، همان آداب را می بایست در زیارت حرم مطهرشان و نیز مجالس ایشان رعایت کنیم و خود را به آن مقید بدانیم. اگر برای حضور نزد معصوم علیه السلام، طهارت می گیریم و بدون وضو و طهارت وارد نمی شویم، هنگام ورود به حرم اهل بیت علیهم السلام و مجالس آنها نیز باید طهارت ظاهری و بالاتر از آن طهارت قلبی و باطنی را رعایت کنیم.

در روایات دینی در کنار توصیه های کلی برای آداب زیارت قبور ائمه اطهار علیهم السلام، به صورت خاص درباره آداب زیارت سیدالشهدا علیهم السلام سخن به میان آمده است که اجمالاً به چند مورد اشاره می کنیم:

۱. محمد بن مسلم گوید: محضر مبارک امام

صادق علیه السلام عرض کردم: هرگاه به زیارت پدر بزرگوارتان (امام حسین علیه السلام) می‌رویم آیا به همان هیئت و کیفیتی که به حج می‌رویم باشیم؟ حضرت فرمودند: بلی. عرض کردم: پس آنچه بر حاجی لازم است بر ما نیز است؟ حضرت فرمودند: چه چیزهایی را می‌گویی؟ عرض کردم: اشیایی را که بر حاجی لازم است. حضرت فرمودند:

بر تو لازم است که با همراہانت خوش‌رفتار باشی، سخن اندک بگویی و حتی الامکان تکلم نکنی مگر به خیر. لازم است زیاد به یاد خدا باشی. لازم است لباس‌هایت را نظیف و پاکیزه نگاه داری. لازم است پیش از اینکه به حائر بررسی غسل کنی. لازم است که خاشع بوده و زیاد نماز خوانده و بسیار بر محمد و آل محمد صلوات بفرستی و به آنچه از تو نیست و مال دیگری است احترام گذارده و برنداری. لازم است به آنچه حلال نیست نگاه نکرده و چشم خود را از آن فروبندی. لازم است وقتی دیدی برادر ایمانی‌ات نیازمند بوده و به دلیل نداشتن

نفقه از ادامه عمل عاجز است، او را کمک کرده و به مواسات با او رفتار نمایی. بر تو لازم است تقیه را - که دین تو قائم به آن است - رعایت کنی. واجب است از آنچه منهدی هستی و از خصومت و دشمنی و زیاد قسم خوردن و از جدال کردنی که در اثنای آن به خوردن قسم مبادرت می‌ورزی اجتناب کنی.

وقتی به این دستورها عمل کردی، البته حج و عمره تو تمام و کامل بوده و به سبب صرف نفقه و دور شدن از اهل و عیالت و روی تافتن از آنچه به آن مایل هستی، استحقاق پیدا می‌کنی که در حالی از سفرت مراجعه کنی که مغفرت و رحمت و رضوان خداوند شامل حال تو شده باشد.^۱

۲. در حدیثی دیگر از امام صادق علیه السلام در این باره

وارد شده است که:

هنگامی که زیارت حضرت حسین علیه السلام را اراده کردی، پس آن حضرت را با حالی غمگین و اندوهناک و ناراحت و ژولیده و گرفته و

۱. همان، ص ۴۲۶-۴۲۷.

گرسنه و تشنه زیارت نما! زیرا حضرتش کشته شدند در حالی که غمگین و ناراحت و ژولیده و گرفته و گرسنه و تشنه بودند و از آن جناب حوایج و خواسته‌های خود را بخواه و سپس از آنجا برگرد و آن مکان شریف را وطن برای خود قرار مده.^۱

۳. امام صادق علیه السلام خطاب به کرام بن عمرو می‌فرماید:

ای کرام! هرگاه اراده کردی قبر حسین بن علی علیه السلام را زیارت کنی پس آن حضرت را با حالی غمگین و حزین و هیئتی ژولیده و گرفته زیارت نما، زیرا حضرتش کشته شد در حالی که محزون و غمگین و ژولیده و گرفته و گرسنه و تشنه بودند.^۲

۴. مفضل بن عمر نقل کرده که امام صادق علیه السلام فرمودند:

زیارت بروید بهتر است از اینکه به زیارت

۱. همان، ص ۴۲۹.

۲. «إِذَا أَرَدْتَ أَنْتَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام فَزُرْهُ وَ أَنْتَ كَثِيبٌ حَزِينٌ شَعِثٌ مُغْبِرٌّ فَإِنَّ الْحُسَيْنَ قُتِلَ وَ هُوَ كَثِيبٌ حَزِينٌ شَعِثٌ مُغْبِرٌّ جَانِعٌ عَطْشَانٌ» (همان، ص ۴۳۰).

نروید و زیارت نروید بهتر است از اینکه به زیارت بروید! راوی می گوید: محضر مبارک امام علیه السلام عرض کردم: کمرم را شکستید با این کلام! حضرت فرمودند:

به خدا قسم، یکی از شما وقتی به زیارت قبر پدرش می رود غمگین و اندوهناک می رود، ولی به زیارت قبر مطهر آن حضرت می روید در حالی که با خود انواع خوردنی ها را می برید! نه، این طور نباید به زیارت آن حضرت بروید بلکه زیارتش کنید با حالی افسرده و حزین و گرفته.^۱

ت) نظافت و پاکیزگی

اگرچه در چهلمین روز شهادت مولایمان ما عزادار و داغ دار هستیم، رسیدن به محضر ایشان و زیارت امام معصوم علیه السلام چه حضوری و چه از راه دور نیازمند رعایت آدابی از جمله پاکیزگی است. کسانی که چندین روز تا رسیدن به حرم اباعبدالله علیه السلام پیاده روی می کنند بهتر است قبل از حاضر شدن در حریم حرم، غسل و حمام کنند

تا بوی عرق ناشی از پیاده‌روی دیگر زوار و عاشقان اباعبدالله علیه السلام را آزار ندهد. البته تذکر این نکته بجاست که هرچند استفاده از بوی عطر و پوشیدن لباس سفید از آداب کلی زیارت است، این ادب و توصیه درخصوص زیارت قبر حسین بن علی علیه السلام متفاوت است و تصریح شده که پوشیدن لباس نو و استعمال بوی خوش از آداب زیارت آن حضرت نیست. امام صادق علیه السلام شیوه زیارت حضرت حسین بن علی علیه السلام را به ابی بصیر چنین تعلیم دادند:

هرگاه زیارت جدّم حسین علیه السلام را اراده کردی، روزهای چهارشنبه و پنج‌شنبه را روزه بگیر...؛ چون روز جمعه به زیارت بروی غسل کن و بوی خوش و روغن استعمال مکن و از سرمه چشم نیز استفاده نکن تا به نزد قبر برسی.^۱

امام صادق علیه السلام در حدیثی دیگر فرمود:

إِذَا أَرَدْتَ زِيَارَةَ الْحُسَيْنِ علیه السلام فَزُرْهُ وَ أَنْتَ حَزِينٌ
مَكْرُوبٌ شَعْتُ مُغْبَرٌّ جَائِعٌ عَطْشَانٌ وَ سَأَلُهُ

۱. محمد بن یعقوب کلینی، همان، ج ۴، ص ۵۸۷.

الْحَوَائِجِ وَأَنْصَرِفَ عَنْهُ وَ لَا تَتَّخِذْهُ وَطَنًا.^۱

هنگامی که اراده زیارت حضرت حسین علیه السلام را کردی پس آن حضرت را با حالی غمگین و اندوهناک و ناراحت و ژولیده و گرفته و گرسنه و تشنه زیارت نما؛ زیرا حضرتش کشته شدند در حالی که غمگین و ناراحت و ژولیده و گرفته و گرسنه و تشنه بودند و از آن جناب حوایج و خواسته های خود را بخواه و سپس از آنجا برگرد و آن مکان شریف را وطن برای خود قرار مده.

محدث قمی می فرماید:

از این حدیث و غیر آن و همچنین کلمات علما ظاهر می شود که به کاربردن بوی خوش در زیارت امام حسین علیه السلام شایسته نیست و فعل جابر بن عبدالله انصاری در روز اربعین باعث رجحان نمی شود.^۲

اما برای خوش بو کردن ضریح مقدّس و معطر کردن روضه مقدّسه، نه تنها منع و اشکالی وارد

۱. همان.

۲. شیخ عباس قمی، هدیه الزائرین، قم، سبّطین، ۱۳۸۳،

ص ۲۰.

نشده، بلکه بعضی حتی به رجحان آن تصریح کرده‌اند.^۱

ث) ایجاد مزاحمت نکردن برای دیگر زائران

نزدیکی بدنی و جسمی به امامان علیهم‌السلام و قبور و ضریح مطهرشان اگرچه مطلوب و مورد توصیه امامان علیهم‌السلام است، نباید با ایجاد مزاحمت و اذیت برای زوّار، یا اقدام به کاری و حرکتی که با شأن محضر امام علیه‌السلام مناسبت ندارد، باعث آزار روح امامان علیهم‌السلام شود و خاطر مبارک آنان را ناراحت کند و نزدیکی جسمانی و ظاهری باعث دوری قلبی و باطنی گردد. ازاین‌رو، بر زائران سیدالشهدا علیهم‌السلام لازم است که از هرگونه رفتار و برخوردی که موجبات آزار دیگران را فراهم می‌کند، به جد اجتناب کنند و بدانند در حالت ازدحام جمعیت، که ورود به حرم حسینی و گاهی بین الحرمین بسیار دشوار و برای برخی ناممکن است و گاهی موجب اذیت دیگران

۱. مرتضی واعظ جوادی، فلسفه زیارت، قم، اسراء، ۱۳۹۱،

می‌شود، خواندن زیارت از محدوده اطراف حرم کفایت می‌کند.^۱

ج) رعایت آداب میهمانی

میهمانی رفتن آدابی دارد که لازم است انسان مؤمن نسبت به رعایت آن‌ها اهتمام ویژه داشته باشد. در سفر اربعین که زائران امام حسین علیه السلام میهمان برادران عراقی هستند می‌بایست حقوق میزبانی را ادا کرده، شئون اسلامی در این زمینه را رعایت کنند. این کار نه تنها موجب جلب رضای حق تعالی می‌شود، زمینه استحکام پیوند اخوت بین زائران ایرانی و برادران عراقی را بیش از پیش فراهم می‌سازد. از جمله مهم‌ترین آن‌ها این است که میهمانی رفتن باید با دعوت میزبان باشد و وقتی وارد خانه میزبان می‌شوند، نسبت به حریم میزبان، حرمت قائل شده، از هرگونه تجسس در امور خصوصی و شخصی میزبان خودداری کنند. ادب و وظیفه مهم دیگر

۱. «احکام اربعین»، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news->

مهمان از زمان ورود به منزل میزبان، چشم نگه داشتن از محرّمات است که شامل چشم نگه داشتن از تجسس و واریسی قسمت های مختلف منزل میزبان، چشم نگه داشتن از نگاه به نامحرم و امور دیگر می شود. فرق نگذاشتن در پذیرش دعوت میان ثروتمند و فقیر، رعایت کردن ادب و نزاکت در وارد شدن، نشستن، سخن گفتن، غذا خوردن و...، پرهیز از به سختی انداختن میزبان و درخواستی که میزبان نتواند آن را فراهم کند و شرمنده شود، اجتناب از خرج تراشی و هزینه سازی، همراه بردن غیر مدعو، فرمانبرداری و تبعیت از میزبان، رعایت مدت مهمانی و اجتناب از ماندن بیش از حدّ متعارف در منزل میزبان، پرهیز از دستوردادن، نداشتن توقع بی جا، اهمیت ندادن به نوع غذا و پذیرایی، ورود با اجازه به منزل میزبان و اجتناب از مزاحمت، از دیگر آداب لازم الرعایه در این سفر است. نکته بعدی که جا دارد مورد اهتمام ویژه زائران سیدالشهدا علیه السلام قرار گیرد، تشکر و قدردانی از زحمات میزبان و دعای خیرکردن در حق آنهاست که مورد

سفارش بزرگان دینی بوده، و سیره عملی آن‌ها نیز بر همین اصل استوار بوده است. امام خامنه‌ای دام‌ظله در دیدار با برخی موکب‌داران و خادمان زائران امام حسین علیه السلام می‌فرماید:

اولین کلمه تشکر است از صمیم قلب. از طرف خودم و ملت بزرگ ایران از موکب‌دارانی که در ایام اربعین، کرامت، رحمت و مودت را به انتها رسانده‌اند تشکر می‌کنم. کار ملت بزرگ عراق و مسئولینی که امنیت، فضا و زمینه را فراهم کرده‌اند و علمای بزرگوار و مراجع عظام عراق که فضای زیارت و برادری بین آحاد مردم و بین دو ملت را فراهم کرده‌اند جای تشکر دارد. آنچه از رفتار برادران عزیز عراقی در مواکب میان راه و رفتار کریمانه آنان با زائران حسینی برای ما نقل می‌کنند چیزهایی است که در دنیای امروز نظیر ندارد. توفیقی که شما موکب‌داران برای پذیرایی از میهمانان امام حسین علیه السلام به دست آورده‌اید خیلی چیز باارزشی است. این نعمت و رحمت الهی است که باید قدر آن را دانست... ما از صمیم قلب از شما

متشکریم و این مصرع «متنبی»^۱ را به یاد
می‌آوریم که «إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ
مَلَكَتَهُ.»^۲

چ) اجتناب از گناه و تخلف از شرع

پیاده‌روی اربعین از مناسک مهم و دارای اثرات و برکات فراوان است، البته به شرطی که انجام آن، آمیخته با گناه و ارتکاب حرام نباشد. اگر خدای نکرده در انجام این عبادت و عمل دینی، انسان از حدود شرعی خارج شود و در راه انجام آن، مرتکب فعل حرام یا تخلف از دستورهای شرع مقدس گردد، بدون شک این عمل مقدس، ارزش خود را از دست خواهد داد. مرحوم میرزا حسین نوری صاحب کتاب ارزشمند مستدرک الوسائل در قالب یک قاعده کلی در این زمینه می‌نویسد:

مستحب هر چند بسیار بزرگ باشد با حرام

۱. ابوالطیب متنبی (از شاعران بزرگ عرب).

۲. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌ای در دیدار جمعی از موکب‌داران عراقی،

۱۳۹۸/۶/۲۷، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

هرچند در نظر بسیار محقر باشد، نتواند معارضه کند و طاعت الهی را نتوان به‌وسیله امری که سبب غضب و سخط اوست به‌جای آورد و به آن نزد خداوند تبارک و تعالی متقرب شد، بلکه مورد و محل تمام مستحبات آن فعلی است که به حب ذات جایز و مباح باشد.^۱

بنابراین، زائری که قصد زیارت سیدالشهدا (علیه السلام) و پیاده‌روی اربعین را دارد، باید از ابتدا تا انتهای سفر این اصل مهم را مبنا قرار دهد و وظیفه خود بداند که احکام فقهی و شرعی و نیز دستورهای اخلاقی اسلام را در طول سفر رعایت کند تا عمل او دارای ارزش معنوی مضاعف شود.

ح) پایبندی به قانون و مقررات

در اصل ضرورت قانون برای برنامه‌ها و حیات اجتماعی انسان تردیدی نیست و همه مردم و نظریه‌پردازان آن را پذیرفته‌اند و بر این امر اذعان دارند که بدون قانون و حکومت امکان ادامه

۱. حسین بن محمد تقی نوری، لؤلؤ و مرجان، تهران،

فراهانی، ۱۳۹۰، ص ۱۷۶.

حیات و اجرای درست برنامه‌های اجتماعی وجود نخواهد داشت. در دین مبین اسلام، رعایت حریم و حدود قانون، دارای پشتوانه بسیار قوی و اندیشه بنیادین است و در قرآن کریم و سخنان و سیره عملی معصومان علیهم‌السلام موارد زیادی وجود دارد که بر این اصل و ضرورت آن دلالت می‌کند. بدیهی است راهپیمایی اربعین نیز برای اجرای درست و صحیح و درمصون ماندن از برخی آسیب‌ها و ناهماهنگی نیازمند رعایت مقررات و قوانین است و انجام شایسته این همایش بزرگ در گرو رعایت قوانین ازسوی زائران اباعبدالله الحسین علیه‌السلام است. از آنجاکه این همایش در کشور دیگری (عراق) انجام می‌پذیرد، ضرورت توجه به این مسئله را مضاعف می‌سازد و ایجاب می‌کند که زائران به تدابیر و قوانین میزبان اهمیت قائل شوند؛ چراکه هر کشوری قانون خاص خود را دارد و هر فردی که وارد آن کشور شد باید قوانین را رعایت کند. امام خامنه‌ای دام‌ظله‌ه بر لزوم رعایت ضوابط و مقررات در سفر اربعین همواره تأکید داشته‌اند.

معظم‌له در بیانی ضمن اشاره به فضیلت زیارت و پیاده‌روی اربعین، می‌فرمایند:

این عرایض ما موجب نشود که بعضی‌ها خارج از مقررات بخواهند بلند شوند راه بیفتند و حرکت کنند؛ نه، طبق همان مقرراتی که دولت اسلامی معین کرده است. خوب! دوستان ما در دولت نشسته‌اند فکر کرده‌اند، مقرراتی و ضوابطی برای این کار در نظر گرفته‌اند؛ این ضوابط حتماً مراعات بشود. جوری نباشد که کسانی خارج از ضوابط بگویند: «برویم همین‌طور حرکت کنیم سر به بیابان بگذاریم - مثلاً - برویم.» این جوری مطلوب نیست. این ضوابط را حتماً بایستی رعایت کنند.^۱

خ) رعایت الگوی مصرف و پرهیز از اسراف
در آیین مقدّس اسلام برای مصرف مواهب الهی از جانب بشر و میزان و کیفیت آن، معیارها و

۱. بیانات امام خامنه‌ای دَلَّيْلُهُ در ابتدای درس خارج فقه درباره پیاده‌روی اربعین، ۱۳۹۴/۹/۹، دسترسی در:

ضوابط روشنی تعیین شده است که پایبندی به این ضوابط، سعادت فرد و جامعه را در دنیا و آخرت تضمین می‌کند. یکی از مهم‌ترین آن‌ها پرهیز از اسراف و تبذیر و رعایت الگوی مصرف است. منظور از اسراف، زیاده‌روی و مصرف بیش از حد نیاز و شایستگی شخص و همین‌طور مصرف مال در راه معصیت خداوند است و تبذیر از ریشه «بذر» و به معنای دانه‌افشانی است که به‌طور کنایه برای ریخت و پاش کردن ثروت به‌کار می‌رود. این دو خصلت ناپسند سبب ضایع شدن بسیاری از نعمت‌های الهی می‌شود و آثار زیانباری برای فرد و جامعه در پی دارد. به‌همین دلیل، اسلام اسراف و تبذیر را از گناهان بزرگ شمرده و انسان‌های مؤمن را از آن برحذر داشته است. قرآن کریم مسرفان را از محبت خداوند محروم دانسته، می‌فرماید:

وَ كَلُوا وَ اَشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ
 الْمُسْرِفِينَ (اعراف: ۳۱).

بخورید و بیاشامید ولی زیاده‌روی نکنید که
 خداوند مسرفان را دوست ندارد.

در منابع روایی نیز به‌وفور در مذمت و حرمت اسراف سخن به‌میان آمده است. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

أَدْنَى الْإِسْرَافِ هِرَاقَةُ فَضْلِ الْإِنَاءِ وَ اِبْتِدَالُ تَوْبِ الصَّوْنِ وَ اِلْقَاءُ النَّوَى.^۱

پایین‌ترین مرتبه اسراف عبارت است از دورریختن آبی که از آشامیدن اضافه آمده است؛ اینکه لباس کار و لباس بیرونی یکی باشد؛ دورانداختن هسته خرما پس از خوردن خرما.

در این حدیث، حضرت حدومرز اسراف را در قالب مثال بیان کرده‌اند و می‌توان آن را در مسائل دیگر تعمیم داد. متأسفانه در مراسم اربعینی که اکنون ساری و جاری است اسراف و دورریخت مواد غذایی بسیار زیاد بوده و نعمت‌های خدا به‌وفور تلف می‌شود که لازم است زائران اباعبدالله علیه السلام از این کار اجتناب کنند و از هرگونه تضييع و تلف کردن اموال مانند دورریختن مواد غذایی و نذوراتی که برای

۱. محمد بن یعقوب کلینی، همان، ج ۶، ص ۴۶۰.

پذیرایی از میهمانان تدارک دیده شده است،
به جد پرهیز کنند.

افتخارات و رکوردهای پیاده‌روی اربعین

مراسم زیارت و پیاده‌روی اربعین هر سال باشکوه‌تر از سال گذشته برگزار می‌شود و حرکت اجتماعی سنگینی پیش می‌آید که دنیا را متحیر می‌کند. چنین حرکت باشکوهی، یک حرکت تبلیغی تعجب‌برانگیزی است که موجب ایجاد سؤال در ذهن جهانیان شده است. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای دام‌ظله‌ه در دیدار با موکب‌داران عراقی فرمودند:

اربعین با این حرکتی که عمدتاً بین نجف و کربلا در راهپیمایی هر سال به وجود می‌آید بین‌المللی شد؛ چشم‌های مردم دنیا به این حرکت دوخته شد؛ امام حسین علیه‌السلام و معرفت حسینی به برکت این حرکت عظیم مردمی بین‌المللی شد، جهانی شد.^۱

۱. بیانات امام خامنه‌ای دام‌ظله‌ه در دیدار جمعی از موکب‌داران عراقی،

۱۳۹۸/۶/۲۷، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

.content?id=43490

براساس تجربه‌های تاریخی، معرفی هر حرکتی، حتی حرکت جبهه حق، بدون تبلیغ و کار رسانه‌ای امکان‌پذیر نخواهد بود. در حرکت اربعین نیز، شور مؤمنانه و حضور اقیانوسی مردم عاشق، جهانیان را بر آن داشت تا علی‌رغم سعی بر بایکوت و خاموش نگه‌داشتن این فریاد عظیم، رکوردهایی از آن را به ثبت جهانی برسانند تا پیاده‌روی اربعین خاص‌ترین و رکورددارترین گردهمایی جهان باشد.

ایندی‌پندنت در مقاله‌ای تحت عنوان «بزرگ‌ترین حرکت زائرانه جهان در جریان است، اما شما هرگز چیزی از آن نشنیده‌اید!»^۱ به زیارت اربعین حسینی و پیاده‌روی میلیون‌ها زائر به سوی کربلای معلی پرداخته است. در این مقاله به شرح و چرایی این پیاده‌روی عظیم پرداخته شده و گوشه‌هایی از این شور حسینی به اطلاع مردم

۱. خبرگزاری ایسنا، «اجتماع عظیم زائران حسینی در کربلا»، دسترسی در: <https://www.isna.ir>، ۱۸ آذر ۱۳۹۳، به نقل از:

<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east>

[/arbaceen-pilgrimage-kerb](https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/arbaceen-pilgrimage-kerb).

رسانده شده است. این مقاله مراسم اربعین را در مقایسه با تجمع‌های گوناگون در سراسر دنیا یک مراسم منحصر به فرد معرفی می‌کند و جمعیت زائران را پنج برابر زائران حج می‌خواند. در ادامه این مقاله به ویژگی‌های خاص زیارت اربعین حسینی از جمله برگزاری آن در موقعیت‌های خطرناک و تهدیدات مختلف، شرکت کردن دیگر ادیان و مذاهب در آن و همچنین میزبانی بی‌نظیر از شرکت‌کنندگان در این مراسم پرداخته شده است.

برخی از رکوردهای بی‌سابقه که با مراسم پیاده‌روی اربعین، در سوابق و رکوردهای دنیا قابل ثبت است عبارت‌اند از:

الف) بزرگ‌ترین گردهمایی سالانه جهان

از سال ۱۳۹۳ جمعیت زائران به ۲۰ میلیون نزدیک شد و سال ۱۳۹۴ جمعیت را ۲۲ میلیون نفر تخمین زدند. البته مقامات عراقی اعلام کردند جمعیت زائران اربعین در سال ۱۳۹۴ حدود ۲۶ میلیون نفر بوده است. از آن سال نیز

مراسم پیاده‌روی اربعین هر بار با جمعیتی بیش از ۲۰ میلیون نفر برگزار می‌شود. تنها مراسم قابل مقایسه با اربعین از نظر جمعیت، مراسم «کوم‌میلا»ی هندی‌هاست که البته هر ۳ سال یک بار برگزار می‌شود. پیاده‌روی اربعین زائرانی از بیش از ۷۰ کشور جهان دارد که این هم بی‌نظیر است. جالب اینکه هر سال زائرانی از کشورهای سوئد، دانمارک، امریکا، انگلستان، اتریش، فنلاند، آرژانتین، کلمبیا، روسیه و استرالیا نیز در پیاده‌روی اربعین حاضرند.^۱

در اینجا باید تأکید کرد زیارت اربعین در

۱. ر. ک. خبرگزاری فارس، «همه رکوردهای جهانی پیاده‌روی اربعین»، دسترسی در: <https://www.farsnews.ir/new>، ۱۷ مهر ۱۳۹۸. این علاوه بر تجمع‌ها و گردهمایی‌های دیگری است که جاماندگان اربعین، در کشورهای دیگر برگزار می‌کنند؛ همانند مسیر راهپیمایی اربعین در نیجریه که دستداران اهل بیت علیهم‌السلام که شامل شیعه و غیرشیعه هستند با پای پیاده از هفت مکان مختلف با شعار «لَبَّيْكَ يَا حَسِينَ» به سوی حسینیه «بقية الله» راهی می‌شوند و مسافتی بین ۷۵ تا ۱۷۵ کیلومتر را طی می‌کنند. در سال ۱۳۹۴ تعداد عزادارانی که به حسینیه آمدند به ۱۰ میلیون نفر رسید.

بزرگ‌ترین تجمع بشری در یک مکان در طول تاریخ، سرمایه عظیمی برای پیروان مذهب اهل بیت علیهم‌السلام و مسلمانان جهان بوده که باید به احسن وجه از آن بهره برد.^۱ پیاده‌روی روز اربعین از سوی زائران حسینی به‌عنوان ابراز عظمت امام حسین علیه‌السلام مطرح است؛ زیرا عیناً در روایات و سیره ائمه اطهار علیهم‌السلام بر سنت پیاده‌روی به‌ویژه برای زیارت امام حسین علیه‌السلام و امام رضا علیه‌السلام تأکید و تصریح شده است.^۲

ب) طولانی‌ترین راهپیمایی جهان

رکورد طولانی‌ترین راهپیمایی جهان متعلق به مراسم اربعین است. مسیرهای اصلی سفر زائران به کربلا بیش از ۶۴۰ کیلومتر طول دارند و عشق و همت و استقامت اربعینی‌ها به برگزاری طولانی‌ترین راهپیمایی جهان منجر شده است.

۱. «متن بیانیه حضرت آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی»،

دسترسی در: <https://makarem.ir>، ۱۱ آبان ۱۳۹۶.

۲. بیانات آیت‌الله مکارم شیرازی در دیدار با نمایندگان هیئت‌های

دانشجویی عازم پیاده‌روی اربعین حسینی، دسترسی در:

<https://www.hawzahnews.com>، ۱۰ آذر ۱۳۹۴.

فاصله ۴۲۵ مایلی میان شهر بندری بصره تا کربلا مسیری طولانی است که معمولاً با ماشین طی می‌شود، اما به‌طور خارق‌العاده‌ای در این مراسم، افراد با پای پیاده آن را می‌پیمایند. دو هفته کامل طول می‌کشد تا زائران این مسیر را طی کنند. آدم‌ها با سن‌های مختلف زیر آفتاب سوزان روز و سرمای استخوان‌سوز شب این مسیر را پیاده می‌روند. آن‌ها از میان مسیره‌های ناهموار و از دل نقاط تمرکز تروریست‌ها و از نقاط خطرناک عبور می‌کنند. زائران حتی ساز و برگ‌های اولیه را با خود ندارند و فقط وسایل کمی همراه با عشق آتشی‌شان به «مولا» حسین علیه‌السلام را با خود می‌آورند. پرچم‌ها و بنرها مقصود این سفرشان را به آن‌ها یادآوری می‌کند:

«جان بعد از حسین بی‌ارزش است»

«مرگ و زندگی ام یک‌سان است»

«رواست که مرا مجنون بخوانند.»^۱

۱. خبرگزاری ایسنا، «اجتماع عظیم زائران حسینی در کربلا»،

دسترسی در: <https://www.isna.ir>، ۱۸ آذر ۱۳۹۳، به نقل از:

<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east>

[/arbbaeen-pilgrimage-kerb](https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/arbbaeen-pilgrimage-kerb).

پ) بزرگ‌ترین مراسم اطعام در دنیا

پیاده‌روی اربعین بزرگ‌ترین مراسم اطعام جهان است. حدود هفت صد میلیون وعده غذا شامل صبحانه و نهار و شام و همچنین میان‌وعده بین زائران اربعین توزیع می‌شود که بخش عمده آن با هزینه‌های شخصی مردم عراق و روستاییان و کشاورزان مناطق اطراف کربلا و البته داوطلبانی از کشورهای همسایه طبخ می‌شود و به کمک‌های دولتی و بین‌المللی نیازمند نیست. این میزان وعده غذایی رایگان را مقایسه کنید با کمک‌های غذایی که در حوادث بزرگ ازسوی نهادهای بین‌المللی فراهم می‌شود. برای مثال، پس از زلزله مرگبار هائیتی با کمک‌های جهانی و همدلی بین‌المللی در نهایت نیم میلیون وعده غذایی تحویل زلزله‌زدگان شد. ارتش امریکا هم که به دلایل سیاسی به تکاپو افتاده بود پس از دریافت بودجه‌های کلان دولتی و برنامه‌ریزی‌های فراوان بالاخره توانست طی پنج ماه حدود پنج میلیون وعده غذا به زلزله‌زدگان برساند. حالا این را مقایسه کنید با تعداد بیش از

پنجاه میلیون وعده غذایی در روز در طول مراسم اربعین که برابر است با حدود هفت صد میلیون وعده غذایی برای تمام مدت این مراسم. تمام این غذاها نه با حمایت سازمان ملل متحد یا هر خیریه بین‌المللی دیگر، بلکه از جانب کارگران و کشاورزان فقیری تأمین شده است که عاشق این هستند که به زائران خدمت کنند و در تمام سال برای این روزها پس انداز می‌کنند. امنیت این مراسم غالباً برعهده رزمندگان داوطلبی است که یک چشم بر داعش دارند و یک چشم بر محافظت از مسیر پیاده‌روی زائران. یکی از افراد فعال در موکب‌ها می‌گوید:

برای آنکه ببینید اسلام چه آموزه‌هایی دارد، به رفتار چند صد تروریست وحشی نگاه نکنید، بلکه به ازجان‌گذشتگی بی‌چشم‌داشتی نگاه کنید که میلیون‌ها زائر اربعین از خود نشان می‌دهند.^۱

(ت) بزرگ‌ترین نماز جماعت جهان

شلوغ‌ترین نماز جماعت جهان در روز اربعین و

۱. همان.

پیرامون حرم‌های مطهر ابا عبدالله و ابا الفضل العباس علیهما السلام خوانده می‌شود. این نماز باشکوه از صفوف نمازگزاران مسلمان از سی کشور تشکیل می‌شود و گاهی صفوف آن تا کیلومترها آن طرف‌تر کشیده می‌شود.^۱

ث) بزرگ‌ترین مجمع کار داوطلبانه در دنیا

مسیرهای پیاده‌روی اربعین میزبان بزرگ‌ترین تجمع خدمات داوطلبانه و رایگان در دنیاست. در واقع، در پیاده‌روی اربعین بیشترین میزان کار داوطلبانه در یک رویداد رقم می‌خورد. بیش از هفده‌هزار موکب و مضیف در مسیرهای پیاده‌روی اربعین برای پذیرایی و اطعام زائران و ارائه خدمات بهداشتی، درمانی و رفاهی برپا می‌شود.^۲

مقاله‌نگار نشریهٔ ایندی‌پندنت در تعریف

موکب می‌نویسد:

۱. ر.ک. خبرگزاری فارس، «همه رکوردهای جهانی پیاده‌روی

اربعین»، دسترسی در: <https://www.farsnews.ir/new>، ۱۷

مهر ۱۳۹۸.

۲. همان.

موکب‌ها جاهایی هستند که تمام مایحتاج زائران در آنجا تأمین می‌شود؛ از غذای تازه گرفته تا جای استراحت؛ از تلفن رایگان بین‌المللی گرفته تا گهواره‌های کودکان؛ همه چیز رایگان است. در واقع، لازم نیست در این مسیر ۴۰۰ مایلی، زائران چیزی غیر از لباس‌هایشان را حمل کنند! شگفت‌تر از آن نحوه دعوت از زائران برای خوردن و نوشیدن است. فعالان موکب‌ها به میان راه آمده و به زائران التماس می‌کنند تا پیشنهاد آن‌ها را قبول کنند. غالباً این پیشنهادها شامل سرویس کاملی است که در شأن پادشاهان است! ابتدا پاهایتان را ماساژ می‌دهند؛ سپس یک وعده غذای لذیذ به شما می‌دهند؛ سپس از شما دعوت می‌کنند تا در فاصله‌ای که لباس‌هایتان را می‌شویند و اتو می‌کنند، استراحت کنید. البته همه این‌ها را با افتخار انجام می‌دهند.^۱

۱. خبرگزاری ایسنا، «اجتماع عظیم زائران حسینی در کربلا»،

دسترسی در: <https://www.isna.ir>، ۱۸ آذر ۱۳۹۳، به نقل از:

<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east>

[/arbbaeen-pilgrimage-kerb](https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/arbbaeen-pilgrimage-kerb).

ج) متکثرترین آیین مذهبی جهان

پیاده‌روی اربعین از نظر تنوع مذهبی شرکت‌کنندگان متکثرترین مراسم مذهبی جهان است. هرچند اربعین مشخصاً یک مراسم شیعی است، سنی‌ها و حتی مسیحیان، ایزدی‌ها، زردشتی‌ها و... نیز، هم به‌عنوان زائر و هم به‌عنوان خادم زائران در این مراسم شرکت می‌کنند. اگر به ماهیت انحصاری آیین‌های دینی توجه کنیم، خواهیم دید که این رویداد چه قدر مهم است و این فقط یک معنا خواهد داشت: مردم - فارغ از رنگ و نژاد - حسین بن علی علیه السلام را نماد فراگیر، بی‌حدومرز و فرامذهبی از آزادی و ایثار می‌دانند.^۱

چ) سانسور شده‌ترین مراسم بزرگ دنیا

عظمت این خیزش نوظهور جهانی را چشم خیلی‌ها بر نمی‌دارد! و این‌گونه است که به اذعان بیشتر کارشناسان رسانه‌ای دنیا مراسم اربعین در بخشی از رسانه‌های جهان به‌ویژه رسانه‌های

۱. همان.

مشهور غربی به وضوح سانسور می‌شود. برخی رسانه‌ها حتی از ارائه خبر زیرنویس برپایی مراسم اربعین در برنامه‌های خبری‌شان دریغ می‌کنند.^۱ امام‌خامنه‌ای دام‌ظله در اشاره به رویکرد غرب در سانسور این رزمایش عظیم می‌فرماید:

پدیده اربعین یک پدیده غیرقابل‌توصیفی است، اصلاً بی‌نظیر است؛ یک رزمایش عظیم و شگفتی‌ساز است. این حرکت فوق‌العاده در دنیا دیگر نظیری ندارد. غربی‌ها هم نمی‌توانند درک کنند این حرکت را که یعنی چه! چطور می‌شود؟! لذا شما می‌بینید دستگاه‌های تبلیغاتی‌شان اولاً چند سال که سکوت می‌کنند، «توطئه سکوت»؛ [درحالی‌که] کمترین حرکتی را در هر جای دنیا این‌ها منعکس می‌کنند. چند سال این‌ها اصلاً اسم این حرکت عظیم مردمی را نیاوردند، اشاره‌ای به آن نکردند، تصویری از آن منتشر نکردند...

۱. ر.ک. خبرگزاری فارس، «همه رکوردهای جهانی پیاده‌روی

اربعین»، دسترسی در: <https://www.farsnews.ir/new>، ۱۷

یک مقداری [به آن] پرداختند، تحلیل‌های خصمانه، تحلیل‌های غلط کردند که از نظر مؤمنان به این راه، تحلیل‌های بلاهت‌آمیزی است. امثال این رادیوی انگلیس و امثال این‌ها تحلیل خصمانه کردند. این نشان‌دهنده این است که فوراً این سرچشمه فیاض، به شدت آن‌ها را دستپاچه کرده، نمی‌توانند تحلیلش کنند.^۱ نشریه ایندی‌پندنت نیز در مقاله‌ای این‌گونه آورده که:

بزرگ‌ترین حرکت زائرانه جهان در جریان است، اما چرا شما هیچ‌گاه درباره این مراسم چیزی ننشیده‌اید؟ احتمالاً به این قضیه مربوط است که رسانه‌ها عموماً و خصوصاً وقتی با اسلام مواجه می‌شوند، بیشتر با تصویری منفی، سیاه و افراطی سروکار دارند تا روایتی مثبت و امیدبخش. اگر چند هزار معترض ضد‌مهاجرت در خیابان‌های لندن جمع شوند، در سرخط‌های خبری جای

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌ای در دیدار با دانش‌آموزان و دانشجویان،

۱۳۹۷/۸/۱۲، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

[content?id=40833](https://farsi.khamenei.ir/speech-)

خواهند داشت؛ به راهپیمایی دمکراسی خواهانه در هنگ کنگ یا تجمع ضدپوتین در روسیه نیز به همین میزان توجه خواهد شد؛ اما یک تجمع بیست میلیونی در یک محیط متشنج سرشار از ترور و ناعدالتی حتی در بخش‌های خبری تلویزیونی جایی ندارد! این حرکت باشکوه به‌طور نانوشته مسکوت گذاشته می‌شود؛ حتی اگر تمام مؤلفه‌های یک پدیده چشم‌گیر را داشته باشد؛ مؤلفه‌هایی مانند جمعیت چشم‌گیر، اهمیت سیاسی، پیام انقلابی، محیط متشنج و اصالت؛ اما اگر این خبر از زیر دست سردبیران بخش‌های خبری دربرود، شگفتی می‌آفریند و افراد زیادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد.^۱

ح) برگزاری در متشنج‌ترین ژئوپلیتیک جهان
 مراسم اربعین از جهتی دیگر نیز یک مراسم

۱. خبرگزاری ایسنا، «اجتماع عظیم زائران حسینی در کربلا»،

دسترسی در: <https://www.isna.ir>، ۱۸ آذر ۱۳۹۳، به نقل از:

<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east>

[/arbaceen-pilgrimage-kerb](https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/arbaceen-pilgrimage-kerb).

منحصر به فرد است؛ زیرا در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ در موقعیتی برگزار شد که به لحاظ ژئوپلیتیکی متشنج و خطرناک بوده است. داعش، شیعه را دشمن خونی خود می‌پندارد و هیچ چیز بیشتر از این آن‌ها را به خشم نمی‌آورد که ببینند زائران شیعه به خاطر بزرگ‌ترین تجلی ایمانشان گرد هم می‌آیند.^۱

آسیب‌شناسی پیاده‌روی اربعین

آیین عظیم معنوی و الهی اربعین نیز همچون همه برنامه‌ها و اقدامات به‌طور طبیعی و به‌مرور زمان دچار برخی آسیب‌ها و آفت‌ها می‌شود؛ خصوصاً به‌خاطر تأثیرگذاری شگرف این گردهمایی در عرصه‌های کلان فرهنگی، سیاسی و اجتماعی، دشمنان تلاش می‌کنند با به‌انحراف کشاندن این مراسم بی‌نظیر جهانی، مانع از تأثیرگذاری آن شوند. این واقعیت، هوشیاری امت اسلام را می‌طلبد تا مواظب باشند پیاده‌روی اربعین را از مبتلا شدن به آفات و آسیب‌ها حفظ کنند و خود را آماده‌ی مقابله با اتفاقاتی کنند که ممکن است به‌اصل رخداد ضربه و صدمه وارد کند. در اینجا به‌مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنیم.

الف) قشری گرایی و سطحی گرایی

پیاده روی اربعین در ادامه حرکت انبیای الهی، بعثت رسول اکرم ﷺ، غدیر و عاشورا به دنبال ساده سازی، محسوس کردن و مصداقی کردن عالی ترین حقایق توحیدی است تا انسان‌ها بتوانند به آن حقایق مرتبط شده و با «ولی الله» محشور باشند. از جمله آسیب‌های این ساده سازی و محسوس کردن این است که انسان در همین مرتبه ظاهری و قالب محسوس محدود بماند، یا فقط به بُعد عبادی و احساسی آن توجه کند و از توجه به ابعاد دیگر و اعماق آن غافل شود. این کار، باعث می‌شود اربعین به یک مراسم و همایش درون مذهبی تنزل پیدا کند. می‌بایست پیاده روی اربعین و مراسم مربوط به آن را از این آسیب و نگاه قشری و سطحی مصون داشت. راه آن لحاظ اهداف اربعین و کارکردهای آن و تلاش برای تحقق آنهاست. امام خامنه‌ای دام‌ظله در بیانی به مهم ترین شاخص و ره‌آورد مجالس امام حسین علیه السلام اشاره کرده، می‌فرماید:

در مجالس عزاداری ماه محرم، این سه ویژگی باید وجود داشته باشد: ۱. عاطفه را نسبت به حسین بن علی علیه السلام و خاندان پیغمبر صلی الله علیه و آله بیشتر کند (علقه و رابطه و پیوند عاطفی را باید مستحکم‌تر سازد)؛ ۲. نسبت به حادثه عاشورا، باید دید روشن و واضحی به مستمع بدهد؛ ۳. نسبت به معارف دین، هم ایجاد معرفت و هم ایجاد ایمان - ولو به نحو کمی - کند.^۱

ب) غفلت از اهداف و کارکردهای اربعین

پیاده‌روی اربعین - چنان‌که اشاره شد - دارای آثار و کارکردهای فراوانی است. یکی از آسیب‌های اربعین، غفلت از این کارکردها و تقلیل آن به اظهار محبت به اهل بیت علیهم السلام به ویژه سیدالشهدا علیه السلام است. لذا لازم است زائران سیدالشهدا علیه السلام در کنار توجه به این بُعد از پیاده‌روی اربعین، نسبت به دیگر آثار و کارکردهای آن توجه کنند. بدیهی است توجه به آن‌ها، وظایف و رسالت‌هایی را نیز

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌الله در دیدار جمعی از روحانیون کهکیلویه و بویراحمد، ۱۳۷۳/۳/۱۷، دسترسی در:

متوجه زائر سیدالشهدا علیه السلام می‌کند که اقدام به آن‌ها، فضیلت و ثواب زیارت را مضاعف ساخته، تأثیرگذاری آن را در تحقق اهداف عالیه از این گردهمایی بزرگ را فراهم می‌سازد.

پ) تبدیل شدن به عادت

این مقوله، از آسیب‌های کلی مربوط به آداب دینی است. منظور از عادت نیز، آن چیزی است که بار اندیشه‌ای، برهانی و معنایی خود را به تدریج ازدست داده و به هنجارهای تکراری تبدیل شده است. هنگامی که موضوعی به عادت تبدیل شد، هدف به جا آورنده آن، فقط انجام آن است و با به جا آوردنش تخلیه روانی می‌شود. در چنین صورتی، انتظار معنادار بودن عمل و پویایی آن، انتظاری بی‌معناست؛ چراکه از هر تأمل عقلانی و حتی هرگونه تأمل عرفانی نیز تهی است. دیگر خود آن عمل اصالت خواهد داشت و نه چیزی دیگر؛ در این صورت از لحاظ اجتماعی می‌تواند اثر نامطلوبی نیز داشته باشد؛ یعنی نقش توجیه‌گر و تخدیرگرانه به خود بگیرد.

ت) خرافه‌گرایی

یکی از آسیب‌های جدی که مناسک و مراسم دینی را تهدید می‌کند، ایجاد بدعت و خرافه در آنهاست. منظور از بدعت و خرافه آن است که کسی سخن یا روشی را که صاحب شریعت آن را نگفته و به آن عمل نکرده انجام دهد. بدعت و خرافه اگر با انگیزه خیرخواهانه همچون ابراز محبت و ارادت به ساحت معصومان علیهم‌السلام نیز باشد، تبعات و پیامدهای جبران‌ناپذیری را در پی دارد؛ لذا اسلام به شدت با خرافه و بدعت در دین مقابله می‌کند و از همه مؤمنان می‌خواهد با بدعت و خرافه به شدت برخورد کنند و اجازه ندهند که شیادان و سیاست‌بازان، ایده‌های شیطانی خود را در قالب دین به خورد مردم بدهند. این وظیفه به اندازه‌ای حسّاس و حیاتی است که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود:

إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أُمَّتِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالِمُ
عِلْمَهُ، فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ.^۱

۱. محمد بن یعقوب کلینی، همان، ج ۱، ص ۱۳۵.

هرگاه بدعت‌ها در میان امت من بروز کند،
 بر شخص داناست که دانش خویش را بروز
 دهد؛ اگر چنین نکند، لعنت خدا بر او باد!
 این آسیب متأسفانه مراسم اربعین حسینی را هم
 تهدید می‌کند. دشمنان و معاندان برای مقابله با
 تأثیرگذاری مراسم پیاده‌روی اربعین، در کنار
 اقدامات دیگر، به دنبال آلوده کردن این مراسم به
 خرافات هستند و این ضرورت هوشیاری عاشقان
 حسینی را می‌طلبد؛ ضرورتی که امام خامنه‌ای دام‌ظله
 در اشاره به آن می‌فرماید:

عزیزان من! مؤمنین به حسین بن علی علیه السلام!
 امروز حسین بن علی علیه السلام می‌تواند دنیا را
 نجات دهد، به شرط آنکه با تحریف، چهره او
 را مغشوش نکنند. نگذارید مفاهیم و
 کارهای تحریف‌آمیز و غلط، چشم‌ها و دل‌ها
 را از چهره مبارک و منور سیدالشهدا علیه السلام
 منحرف کند. با تحریف مقابله کنید.^۱
 گویندگان، وعاظ، مداحان، سراینندگان،

۱. بیانات امام خامنه‌ای دام‌ظله در دیدار جمعی از روحانیون،

۱۳۷۴/۳/۳، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech->

همه باید توجه داشته باشند که این یک حقیقت عزیز [واقعه عاشورا] است؛ با آن نبایست بازی کرد؛ حقایق ماجرای عاشورا را بازیچه نباید قرار داد. هر کسی یک چیزی به آن اضافه نکند، خرافه‌ای را به آن وصل نکند، کارهای غیرمعقول را به نام عزاداری انجام بدهد، این‌ها نباید باشد؛ این‌ها طرف‌داری از امام حسین علیه السلام نیست. یک وقتی ما راجع به مسئله تظاهرات قمه، مطلبی را گفتیم؛ یک عده‌ای گوشه‌وکنار صداشان بلند شد که آقا! این عزاداری امام حسین علیه السلام است؛ مخالفت نشود با عزاداری امام حسین علیه السلام! این مخالفت با عزاداری نیست؛ مخالفت با ضایع کردن عزاداری است. عزاداری امام حسین علیه السلام را نباید ضایع کرد.^۱

ث) دامن‌زدن به اختلافات قومی و مذهبی
پیاده‌روی اربعین تجلی همبستگی اجتماعی و

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌ای در دیدار با مردم قم، ۱۳۸۶/۱۰/۱۹،

دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id>

هم‌گرایی انسانی بر پایه آموزه‌های عاشورایی است. در راهپیمایی اربعین از تفکرات و مذاهب مختلف شرکت می‌کنند. بدیهی است که در میان آن‌ها، اختلافاتی در تفکر، نگرش و رفتار وجود داشته باشد. دشمنان همیشه از وجود همین اختلافات برای نیل به اهداف خود سود برده‌اند و لذا همواره در صدد شعله‌ورکردن این اختلافات برآمده‌اند. این امر اقتضا می‌کند زائران امام حسین علیه السلام در راهپیمایی اربعین از هر کاری که وحدت مسلمانان را مخدوش کرده و شائبه تفرقه و جدایی ایجاد می‌کند، دوری نمایند و همه زیر لوای امام حسین علیه السلام گرد آمده، شکوه و همبستگی امت اسلام را به جهان مخابره کنند. زائران امام حسین علیه السلام می‌بایست از کارهایی که موجب اختلاف و برادرکشی بین مسلمانان می‌شود، یا موجب وهن مذهب یا به نحوی توهین به مقدسات دیگر مذاهب اسلامی است به جد اجتناب کنند.

امام خامنه‌ای دام‌ظله با اشاره به راهبرد حضرت امام خمینی علیه السلام در اتحاد مسلمانان اعلام می‌کنند

که مروجین اختلاف امت اسلام را از میان خود
 طرد کنید:

یک عده چرا نمی‌فهمند؟! امام بزرگوار ما
 که منادی اتحاد بین مسلمین بود، از همه
 این‌هایی که مدعی‌اند، ولایتش و اعتقادش
 و ارادتش و عشقش به ائمه علیهم‌السلام بیشتر بود. او
 بهتر می‌فهمید ولایت را یا فلان آدم عامی
 که حالا به اسم ولایت کارهای خلاف
 می‌کند؟! حرف‌های بی‌ربط می‌زند در
 مجالس عام و خاص؟ وحدت را حفظ کنید.
 اگر دیدید در جامعه بین شما کسانی
 هستند که عکس این رفتار می‌کنند، آن‌ها
 را طردشان کنید. مخالفت خودتان را به
 آن‌ها ابراز و اعلام کنید. این‌ها ضرر
 می‌زنند. ضربه‌ای به اسلام می‌زنند،
 ضربه‌ای به تشیع می‌زنند، ضربه‌ای به
 جامعه اسلامی می‌زنند. این از جمله
 مسائل بسیار مهم است.^۱

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌السلامه در دیدار با مداحان اهل بیت علیهم‌السلام،

۱۳۸۶/۴/۱۴، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech>

ج) دورشدن از ساده‌زیستی و پیدایش انگیزه‌های مادی

یکی از ویژگی‌های مراسم اربعین، ساده‌زیستی و مردمی بودن آن است. این سنت و روش که رمز گسترش و شکوه اربعین نیز در آن نهفته است باید حفظ شود و استمرار یابد. حرکت به سمت تجمل‌گرایی و روی آوردن به رفاه و پذیرایی‌های آن‌چنانی - هرچند با انگیزه‌های خیرخواهانه باشد - روح و سیرت اربعین را تهدید کرده، به‌مرور از شکوه و عظمت آن می‌کاهد. اینکه در روایات دینی تصریح شده است که زائر امام حسین علیه السلام به اندک بضاعتی قناعت کند، سرّش چه‌بسا در همین باشد. در برخی روایات حتی به مذمت تجمل‌گرایی و گرایش به رفاه و تجمل نیز تصریح شده است. برای نمونه، از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمودند:

به من گزارش شده گروهی به قصد زیارت قبر حضرت حسین بن علی علیه السلام حرکت کرده و با خود سفره‌هایی را برداشته‌اند که در آن‌ها شیرینی‌جات و حلواها و امثال این‌ها

را گذاشته‌اند. ایشان اگر به زیارت قبور محبوب‌هایشان روند امثال این اشیا را با خود حمل نمی‌کنند.^۱

در حدیثی دیگر نقل شده که مردی از رقه محضر امام صادق علیه السلام رسید. حضرت رو به ایشان کرده، فرمودند:

«آیا به زیارت قبر حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام می‌روید؟» عرض کرد: بلی. فرمودند: «آیا با خود سفره‌ها را برداشته و می‌برید؟» عرض کرد: بلی. فرمودند: «قطعاً اگر به زیارت قبور پدران و مادران خود بروید چنین کاری نمی‌کنید.» وی می‌گوید: عرض کردم: پس چه بخوریم؟ حضرت فرمودند: «نان و شیر.»^۲

عبدالکریم بن عمرو الخثعمی به امام صادق علیه السلام عرض کرد: فدایت شوم گروهی به زیارت قبر حسین بن علی علیه السلام می‌روند و سفره‌هایشان را به انواع اطعمه مطبوع و خوش‌بو معطر می‌کنند؟ حضرت فرمودند: «قطعاً ایشان

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۴۲۳.

۲. همان، ص ۴۲۴.

اگر به زیارت قبور پدرانشان بروند چنین نمی‌کنند.»^۱

چ) فردگرایی و کمرنگ‌شدن نگاه جمعی

حرکت اربعین یک حرکت جمعی است و در کنار درس‌های فردی، پیام‌ها و درس‌های جمعی و اجتماعی بسیاری برای امروز جوامع اسلامی دارد. اربعین الهام‌بخش روح حماسه، روح تعاون و همکاری، روح وحدت و همبستگی، روح دشمن‌شناسی و ترسیدن از او، و روح مجاهدت فداکارانه در راه خداست. برای نمونه، اگر پیام‌ها و درس‌های اربعین به‌خوبی تبیین شود، حرکت‌های اصلاحی در سراسر جهان به بهترین شکل روح و حیات می‌گیرد؛ شناخت ماهیت حرکت اربعین، مانع از دل‌سپردگی و دلدادگی و اعتماد و رکون به ستمگران و ظالمان می‌شود. لذا نباید نگاه به اربعین و مناسک آن، منحصر در جنبه‌های فردی آن باشد - که در جای خود ارزشمند است - بلکه باید به مراسم

۱. همان.

پیاده‌روی اربعین، به چشم یک پدیدهٔ کلان تأثیرگذار در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و تمدنی در مقیاس جهان اسلام نگریت.

ح) آسیب‌های دیگر

برخی دیگر از آسیب‌های محتمل و تهدیدکنندهٔ این تجمع عظیم عبارت‌اند از:

- امکان نفوذ جریان‌های انحرافی و افراطی و فرصت‌یابی برای طرح شعارهای فرقه‌ای و جناحی؛

- امکان نفوذ سرویس‌های اطلاعاتی و جاسوسی دشمن از طریق شبهه‌افکنی و نشر شایعات؛

- افزایش استعداد تحریک‌پذیری فرقه‌های مختلف غیرشیعی از سوی دشمنان و برافروخته شدن آتش عصبیت و انتقام آن‌ها علیه شیعیان ساکن در کشورهای مختلف؛

- اعمال فشارهای محدودکننده از سوی دولت عراق تحت فشار دولت‌های بیگانه؛

- دامن‌زدن به اختلافات کلامی، فقهی و

تاریخی میان شیعیان و ایجاد تشّت در صفوف
یکپارچه آن‌ها؛

- بهره‌برداری‌های تبلیغاتی از این موقعیت
برای مریدسازی و مریدبازی و معرفی و
برجسته‌سازی برخی چهره‌های کم‌اعتبار جهان
اسلام؛

- استفاده تبلیغاتی از این فرصت برای اغراض
تجاری و سوداگرانه؛

- غلبه برنامه‌های تعزیه و مراثی سنتی و
محافظه‌کارانه و غفلت از جنبه‌های حماسی و
انقلابی؛

- عادی‌شدن و مناسکی‌شدن مراسم پیاده‌روی
اربعین؛

- ضربه‌زدن به اتحاد بین ملت ایران و عراق و
دامن‌زدن به کدورت‌های ناشی از جنگ
هشت‌ساله تحمیلی میان دو کشور.^۱

۱. ر.ک. مسعود معینی‌پور، همان، ص ۱۰۵.

جاماندگان از پیاده‌روی اربعین

بدیهی است که امکان حضور در گردهمایی بزرگ پیاده‌روی اربعین برای خیلی از عاشقان سیدالشهدا فراهم نمی‌شود، اما این امکان وجود دارد که از راه دور آداب زیارت اربعین را به جا بیاورند و در زمره زائران امام حسین علیه السلام قرار گرفته، از ثواب بسیار آن بهره‌مند شوند. زیارت از راه دور سفارش اهل بیت علیهم السلام بوده و در روایات بر آن تصریح و تأکید شده است. در اینجا به ذکر چند مورد بسنده می‌کنیم:

۱. سَدیر یکی از یاران امام صادق علیه السلام نقل می‌کند حضرت روزی به من فرمود: «ای سَدیر! آیا هر روز قبر حسین بن علی علیه السلام را زیارت می‌کنی؟» عرض کردم: خیر. فرمود: «چقدر شما جفاکارید!» و سپس فرمود: «در هر جمعه زیارت می‌کنید؟» عرض کردم: خیر. فرمود: «در هر ماه زیارت

می‌کنید؟» عرض کردم: خیر. فرمود: «در هر سال زیارت می‌کنید؟» عرض کردم: گاهی زیارت می‌کنیم. فرمود: «ای سَدیر! چقدر به حسین علیه السلام جفا می‌کنید! آیا نمی‌دانی خداوند دو میلیون فرشتهٔ خاک‌آلود و ژولیده‌مو دارد که مدام بر حسین علیه السلام گریه می‌کنند و قبر او را زیارت می‌کنند و خسته نمی‌شوند؟! ای سَدیر! چرا خود را مقید نمی‌سازی که هر جمعه پنج بار و هر روز یک بار قبر حسین بن علی علیه السلام را زیارت کنی؟» عرض کردم: بین ما و قبر او فرسخ‌ها فاصله است. فرمود: «به بلندی برو، به سمت راست و چپ خود توجه کن، سرت را سوی آسمان کن و سپس به سوی قبر حسین علیه السلام توجه کن و بگو: «السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَیْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ.» اگر چنین کنی، برای تو یک زیارت نوشته می‌شود و هر زیارت معادل یک حج و یک عمره است.» سَدیر گفته است که گاهی در یک ماه بیش از بیست بار این کار را انجام می‌دادم.^۱

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۸۷۰؛ محمدباقر مجلسی، همان، ج ۱۰۱، ص ۳۶۵.

۲. روزی حنان بن سدیر صیرفی بر امام صادق علیه السلام داخل شد، در حالی که گروهی از اصحاب آن حضرت محضرش بودند. حضرت فرمودند: «ای حنان بن سدیر! آیا ماهی یک مرتبه به زیارت اباعبدالله الحسین علیه السلام می‌روی؟» وی عرض کرد: خیر. حضرت فرمودند: «آیا در هر دو ماه یک بار آن حضرت را زیارت می‌کنی؟» عرض کرد: خیر. حضرت فرمودند: «آیا در هر سال یک بار به زیارت آن جناب می‌روی؟» عرض کرد: خیر. حضرت فرمودند: «چقدر به سرور خود جفا می‌کنید.» عرض کرد: ای پسر رسول خدا! هم توشه‌ام اندک و هم مسافت دور است.

حضرت فرمودند: «آیا شما را راهنمایی کنم بر زیارت مقبولی اگرچه فاصله شما با آن حضرت خیلی زیاد باشد؟» عرض کرد: ای پسر رسول خدا، چگونه آن حضرت را زیارت کنم؟ حضرت فرمودند: «روز جمعه یا هر روزی که خواستی غسل کن و پاکیزه‌ترین لباس‌هایت را بپوش و به مرتفع‌ترین مواضع خانه‌ات یا به صحرا

برو، پس رو به قبله کن، به شرطی که احراز کنی
 قبر مطهر آن طرف می باشد. خداوند تبارک در
 قرآن می فرماید: «فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ (بقره:
 ۱۱۵)؛ پس به هر سو رو کنید آنجا روی [به]
 خداست.» سپس بگو:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَوْلَايَ وَابْنَ مَوْلَايَ وَ سَيِّدِي
 وَابْنَ سَيِّدِي السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَوْلَايَ الشَّهِيدَ
 بَنَ الشَّهِيدِ وَ الْقَتِيلَ بَنَ الْقَتِيلِ السَّلَامُ عَلَيْكَ
 وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ أَنَا زَائِرُكَ يَا ابْنَ رَسُولِ
 اللَّهِ بِقَلْبِي وَ لِسَانِي وَ جَوَارِحِي وَ إِن لَّمْ أَزُوكَ
 بِنَفْسِي مُشَاهِدَةً لِثُبَّتِكَ فَعَلَيْكَ السَّلَامُ يَا
 وَارِثَ آدَمَ صِفْوَةَ اللَّهِ وَ وَارِثَ نُوحٍ نَبِيِّ اللَّهِ وَ
 وَارِثَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ وَ وَارِثَ مُوسَى كَلِيمِ
 اللَّهِ وَ وَارِثَ عِيسَى رُوحِ اللَّهِ وَ وَارِثَ مُحَمَّدٍ
 حَبِيبِ اللَّهِ وَ نَبِيِّهِ وَ رَسُولِهِ وَ وَارِثَ عَلِيٍّ أَمِيرِ
 الْمُؤْمِنِينَ وَ صِي رَسُولِ اللَّهِ وَ خَلِيفَتِهِ وَ وَارِثِ
 الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ وَ صِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ لَعَنَ اللَّهُ
 قَاتِلِيكَ وَ جَدَّكَ عَلَيْهِمُ الْعَذَابُ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ
 وَ فِي كُلِّ سَاعَةٍ أَنَا يَا سَيِّدِي مُتَقَرِّبٌ إِلَى اللَّهِ
 جَلَّ وَ عَزَّ وَ إِلَى جَدِّكَ رَسُولِ اللَّهِ وَ إِلَى أَبِيكَ
 أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِلَى أَخِيكَ الْحَسَنِ وَ إِلَيْكَ
 يَا مَوْلَايَ فَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ

بِزِيَارَتِي لَكَ بِقَلْبِي وَ لِسَانِي وَ جَمِيعِ جَوَارِحِي
 فَكُنْ لِي يَا سَيِّدِي شَفِيعِي لِقَبُولِ ذَلِكَ مِنِّي وَ
 أَنَا بِالْبَرَاءَةِ مِنْ أَعْدَائِكَ وَ اللَّعْنَةِ لَهُمْ وَ عَلَيْهِمْ
 أَتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَيْكُمْ أَجْمَعِينَ فَعَلَيْكَ
 صَلَوَاتُ اللَّهِ وَ رِضْوَانُهُ وَ رَحْمَتُهُ.^۱

درود بر تو ای آقای من و ای فرزند آقایم و
 ای سید و سرور من و فرزند سرورم، درود بر
 تو ای مولای من که شهید و فرزند شهید
 می باشی، مقتول و فرزند مقتول می باشی،
 درود بر تو و رحمت و برکات خدا بر تو باد،
 ای فرزند رسول خدا ﷺ! من با قلب و زبان و
 جوارحم تو را زیارت می کنم، اگر چه خودم
 نذرت نبوده تا قبر و بارگاہت را مشاهده
 کنم، پس درود بر تو ای وارث حضرت آدم ﷺ
 که برگزیده خداست، و ای وارث حضرت
 نوح ﷺ که پیامبر خداست، و ای وارث
 ابراهیم ﷺ که خلیل خداست، و ای وارث
 حضرت موسی ﷺ که کلیم (هم صحبت)
 خداست، و ای وارث حضرت عیسی ﷺ که
 روح خداست، و ای وارث حضرت محمد ﷺ
 که حبیب و فرستاده خداست، و ای وارث

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۱۰۱، ص ۳۶۵.

حضرت علی علیه السلام که امیر مؤمنان و جانشین رسول و خلیفه خداست و ای وارث حضرت حسن بن علی علیه السلام که جانشین امیرالمؤمنین است، خدا قاتلان تو را لعنت کرده و عذاب را بر ایشان در این ساعت، و در هر ساعتی تجدید کرده و نوبه نو نماید. ای سرورم! من به سوی خداوند عزوجل، و به جدت رسول خدا صلی الله علیه و آله و به پدرت امیر مؤمنان علیه السلام و به برادرت حضرت امام حسن علیه السلام و به سوی تو ای آقای من با این زیارت که با قلب و زبان و جمیع جوارح انجام می‌دهم تقرب می‌جویم. پس بر تو باد درود و رحمت و برکات خدا. ای مولای من! شفیعم باش تا حق تعالی زیارت را از من قبول کند. من از دشمنان تو بیزاری جسته و با این بیزاری و درخواست لعنت بر ایشان به خدا و شما جملگی تقرب می‌جویم، پس بر تو باد صلوات خدا و رضوان و رحمتش.

سپس اندکی به طرف چپ برگرد و صورتت را به جانب قبر علی بن الحسین علیه السلام که پایین پای مبارک واقع شده بگردان و بر او سلام بده به همان نحوی که بر پدر بزرگوارش سلام دادی؛ سپس

برای آنچه از امر دنیا و آخرت که محبوب و مطلوبت است دعا کن و از خدا درخواست نما؛ پس از آن چهار رکعت نماز بخوان؛ (نماز زیارت هشت یا شش یا چهار یا دو رکعت است؛ منتها افضل آنها هشت رکعت می‌باشد) و پس از فارغ شدن از نماز رو به جانب قبر ابی‌عبدالله علیه السلام کن و بگو:

أَنَا مُودِّعُكَ يَا مَوْلَايَ وَابْنَ مَوْلَايَ وَيَا سَيِّدِي
وَابْنَ سَيِّدِي وَ مُودِّعُكَ يَا سَيِّدِي وَابْنَ سَيِّدِي
يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ وَ مُودِّعُكُمْ يَا سَادَاتِي يَا
مَعَاشِرَ الشُّهَدَاءِ فَعَلَيْكُمْ سَلَامُ اللَّهِ وَرَحْمَتُهُ وَ
رِضْوَانُهُ وَبَرَكَاتُهُ.^۱

من با تو وداع می‌کنم ای مولای من و پسر مولایم، و ای سید و سرور من و پسر سید و سرورم، و با تو نیز ای سرور من و فرزند سرورم ای علی بن الحسین علیه السلام وداع می‌کنم، و با شما نیز ای سادات و سرورانم ای گروه شهدا وداع می‌نمایم؛ پس بر شما باد درود خدا و رحمت و رضوان و برکاتش.

۱. همان، ص ۸۷۷.

۳. علامه مجلسی می‌نویسد: به خط یکی از بزرگان دیدم که از دست خط شهید اول چنین نقل کرده است:

ابوالحسن فارسی گفت: من بسیار به زیارت اباعبدالله الحسین علیه السلام می‌رفتم؛ اما مالم کم و جسمم ضعیف شد و لذا زیارت حضرتش را ترک کردم. در خواب رسول خدا صلی الله علیه و آله را به همراه حسنین علیهم السلام دیدم. از کنار آنها عبور می‌کردم که حسین بن علی علیه السلام گفت: ای رسول خدا! این مرد بسیار به زیارت من می‌آمد، اما دیگر نمی‌آید. رسول خدا صلی الله علیه و آله به من فرمود: «آیا تو زیارت حسین علیه السلام را رها کرده‌ای؟» عرض کردم: هرگز من مولای خویش را رها نمی‌کنم، ولی ضعیف و پیر شده و مالم کم شده است و لذا زیارت نمی‌روم. فرمود: «هر شب بر بام خانه‌ات برو و با انگشت اشاره به سوی قبر حسین بن علی علیه السلام اشاره کن و بگو»:

السَّلَامُ عَلَیْكَ وَ عَلَی جَدِّكَ وَ أْبِیْكَ، السَّلَامُ
عَلَیْكَ وَ عَلَی أُمَّكَ وَ أُخِیْكَ، السَّلَامُ عَلَیْكَ
وَ عَلَی الْأَئِمَّةِ مِنْ بَنِیْكَ، السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا
صَاحِبَ الدَّمْعَةِ السَّكِیْبَةِ، السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا

صَاحِبِ الْمُصِيبَةِ الرَّائِيَةِ، لَقَدْ أَصْبَحَ كِتَابُ اللَّهِ
فِيكَ مَهْجُورًا، وَ رَسُولُ اللَّهِ فِيكَ مَحْزُونًا، وَ
عَلَيْكَ السَّلَامُ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ. السَّلَامُ
عَلَى أَنْصَارِ اللَّهِ وَ خُلَفَائِهِ، السَّلَامُ عَلَى أُمَّتَاءِ
اللَّهِ وَ أَحِبَّائِهِ، السَّلَامُ عَلَى مَحَالِّ مَعْرِفَةِ اللَّهِ، وَ
مَعَادِنِ حِكْمَةِ اللَّهِ، وَ حَفَظَةِ سِرِّ اللَّهِ، وَ حَمَلَةِ
كِتَابِ اللَّهِ، وَ أَوْصِيَاءِ نَبِيِّ اللَّهِ، وَ ذُرِّيَّةِ رَسُولِ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ.

پس آنچه می‌خواهی درخواست کن که همانا
زیارت تو از نزدیک و دور قبول می‌شود.^۱

۴. در نقلی دیگر، سدید می‌گوید: امام صادق علیه السلام به
من فرمود: «ای سدید، آیا زیاد به زیارت قبر حسین
بن علی علیه السلام می‌روی؟» عرض کردم: راه من دور است.
فرمود: «آیا می‌خواهی عملی به تو بیاموزم که اگر آن
را انجام دهی، برای تو آن زیارت نوشته شود؟» عرض
کردم: بله. فرمود: «در منزلت غسل کن، به بام منزلت
برو و با سلام به سوی قبر حسین بن علی علیه السلام اشاره کن،
برای تو آن زیارت نوشته می‌شود.»^۲

۱. همان، ص ۳۷۵.

۲. همان، ص ۳۶۷؛ محمد بن حسن حر عاملی، همان،

ج ۱۴، ص ۵۷۸.

کتابنامه

قرآن کریم.

شریف الرضی، محمد بن حسین. نهج البلاغه، تصحیح

صبحی صالح، قم، هجرت، ۱۴۱۴ق.

اباذری، عبدالرحیم. امام موسی صدر امید محرومان،

تهران، جوانه رشد، ۱۳۸۱.

ابن بابویه قمی (شیخ صدوق)، محمد بن علی. کمال الدین

و تمام النعمه، تهران، اسلامیه، ۱۳۹۵ق.

_____ . علل الشرائع، قم، کتابفروشی داوری،

۱۳۸۵.

_____ . من لایحضره الفقیه، تصحیح علی اکبر

غفاری، قم، اسلامی، ۱۴۱۳ق.

ابن شهر آشوب، محمد بن علی. مناقب آل ابیطالبؑ،

قم، علامه، ۱۳۷۹ق.

ابن قولویه، جعفر بن محمد. کامل الزیارات، ترجمه

محمد جواد ذهنی تهرانی، تهران، پیام حق، ۱۳۷۷.

امین، سید محسن. اعیان الشیعه، بیروت، دارالتعارف

للمطبوعات، ۱۴۰۶ق.

بیانات آیت‌الله مکارم شیرازی در دیدار با نمایندگان هیئت‌های دانشجویی عازم پیاده‌روی اربعین حسینی، دسترسی در: <https://www.hawzahnews.com>، ۱۰ آذر ۱۳۹۴.

پایگاه اطلاع‌رسانی آیت‌الله سیستانی، «پرسش‌وپاسخ»، دسترسی در: www.sistani.org/persian/qa/search/9245.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir>.

جوادی آملی، عبدالله. شکوفایی عقل در نهضت حسینی، قم، اسراء، ۱۳۹۳.

حر عاملی، محمد بن حسن. وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل‌البیت^ع، ۱۴۰۹ق.

خبرگزاری ایسنا، «اجتماع عظیم زائران حسینی در کربلا»، دسترسی در: <https://www.isna.ir>، ۱۸ آذر ۱۳۹۳، به نقل از:

<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/arbaceen-pilgrimage-kerb>

خبرگزاری فارس، «همه رکوردهای جهانی پیاده‌روی اربعین» دسترسی در: www.farsnews.ir/news، ۱۷ مهر ۱۳۹۸.

دربندی، فاضل. اسرار الشهادة، قم، طوبای محبت، ۱۳۹۷.

- دردشتی، احمدرضا. «اهمیت و نقش زیارت اربعین»،
دسترسی در: <https://kayhan.ir>، ۱۲ آبان ۱۳۹۶.
- رحیمیان، محمدحسن. حدیث رویش (خاطرات و
یادداشت‌ها)، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی،
۱۳۸۲.
- رخشاد، محمدحسین. در محضر بهجت، قم، مؤسسه
فرهنگی سماء، ۱۳۸۵.
- سبحانی، جعفر. فروغ ابدیت، قم، بوستان کتاب،
۱۳۹۹.
- طالبی، حامد. پیاده‌روی اربعین رسانه شیعه، تهران،
سروش، ۱۴۰۰.
- عاملی (شهید ثانی)، زین‌الدین بن علی. مسکن الفؤاد
عند فقد الأحبة و الأولاد، قم، بصیرتی.
- قاضی طباطبایی، سیدمحمدعلی. تحقیق درباره اول
اربعین حضرت سیدالشهدا^{علیه السلام}، تهران، وزارت فرهنگ
و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۵.
- قمی، شیخ عباس. هدیه الزائرین، قم، سبطين، ۱۳۸۳.
- _____ . ترجمه نفس المهموم، (در کربلا چه
گذشت)، قم، جمکران، ۱۳۸۵.
- _____ . سفینه البحار، قم، اسوه، ۱۴۲۶ق.
- کلینی، محمد بن یعقوب. الکافی، تحقیق علی‌اکبر
غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق.

- لطفی، مهدی. علامه امینی جرعه‌نوش غدیر، قم، انصاری، ۱۳۸۰.
- «متن بیانیة حضرت آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی»، دسترسی در: <https://makarem.ir>، ۱۱ آبان ۱۳۹۶.
- مجلسی، محمدباقر. بحار الأنوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
- محدثی، جواد. فرهنگ زیارت، قم، مشعر، ۱۳۹۱.
- مختاری، رضا. سیمای فرزندگان، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۴.
- واعظ جوادی، مرتضی. فلسفه زیارت، قم، اسراء، ۱۳۹۱.
- معینی‌پور، مسعود. مدنیت، عقلانیت، معنویت در بستر اربعین، تهران، سوره مهر، ۱۳۹۴.
- مفید، محمدبن محمد. الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، قم، کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق.
- ملکی تبریزی، میرزا جواد. المراقبات، قم، اخلاق، ۱۳۸۵.
- مقرم، سید عبدالرزاق. سالار کربلا، حسین بن علی علیه السلام، قم، سیدالشهدا علیه السلام، ۱۳۸۲.
- مکارم شیرازی، ناصر. تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱.
- موسوی بجنوردی، محمدکاظم. دانشنامه ایران، تهران، مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۹۴.

موسوی خمینی، سیدروح الله. کشف الاسرار.
نوری، حسین بن محمدتقی. لؤلؤ و مرجان، تهران،
فراهانی، ۱۳۹۰.
_____ . مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم،
مؤسسة آل البيت علیه السلام، ۱۴۰۸ ق.